

U-15 DÜNYA ÇEMPİONATI BAŞA ÇATDI

Prezident İlham Əliyev "FIFA U-15 World Cup and Festival"ın final matçını izləyib. Qalıbların mükafatlandırılması mərasimində iştirak edib.

Final görüşündə Çexiya və İspaniya komandaları üz-üzə gəliblər. Rəqibini 3:0 hesabı ilə məğlub edən İspaniya millisi FIFA U-15 ilk dünya çempionatı və festivalının qalibi olub. Dövlət başçısı qalıbların mükafatlandırılması mərasimində iştirak edib.

Turnirdə 1000-ə yaxın oyunu idarə edən hakimlərə xatirə hədiyyələri təqdim olunub. Sonra F, E, D, C, B divizionlarının qalıbları mükafatlandırılıb. Sonda ilk dəfə keçirilən U-15 dünya çempionatının qalibi İspaniya yığmasına kubok təqdim edilib.

SƏHİFƏ 2-də

TƏRƏFDAŞLIQDA PRAQMATİZM DÖVRÜ

Vaxtilə ölkəmizi hədəfə alan, Azərbaycanın milli maraqlarına uyğun atdığı addımları heç də birmənalı qarşılamayan dövlətlər indi Bakının təqdim etdiyi imkanlar, bağlantılar və təhlükəsiz tranzit dəhlizlərinə ciddi maraq göstərir.

SƏHİFƏ 4-də

BÖYÜK YATIRIMLAR, BÖYÜK GÖZLƏNTİLƏR

Gələn il investisiya xərclərinin 5,3 milyarda çatdırılması nəzərdə tutulur. Ekspertlər bildirirlər ki, əsas məsələ ayrılan vəsaitin həcmi deyil, onun yeni iş yerlərinə və davamlı iqtisadi inkişafa nə dərəcədə çevriləcəyidir.

SƏHİFƏ 6-da

KOLLECLƏRLƏ BAĞLI SƏS-KÜYLÜ PLAN

Bəzi kolleclərin profillərinə uyğun ali təhsil müəssisələrinin tərkibinə daxil edilməsi, digərlərinin isə ləğv olunması məsələsi gündəmə gəlib. Müzakirə edilən bu plan özü ilə bərabər suallar da gətirib.

SƏHİFƏ 12-də

'KASPI' QƏZETİ 1881-Cİ İLİN YANVARINDAN NƏŞR OLUNUR. QƏZETİN ÇAPI 1999-CU İLDƏ BƏRPA OLUNUB

Kaspi

ÜÇ ƏSRİN QƏZETİ

31 OKTYABR ŞƏNBƏ 2026 № 41 (4292)

Qiyəti - 60 qəpik

www.kaspi.az

RAYONLAR ÜÇÜN SUBSİDİYA DÖVRÜ BAŞA ÇATIR

2026-cı ildə büdcədən subsidiya yalnız Xocavəndə ayrılırdı. 2027-ci ildə bu rayonun da gəlirləri xərclərinə bərabər olacaq. Bununla da bütün şəhər və rayonların xərclərini öz gəlirləri hesabına qarşılaması nəzərdə tutulur.

SƏHİFƏ 11-də

MAKRON VƏ MELONİ ÜZ-ÜZƏ

Fransa Prezidenti Emmanuel Makronla İtaliyanın Baş naziri Corcia Meloninin münasibətləri gərginləşməkdə davam edir. İki ölkənin iqtisadi, təhlükəsizlik və diplomatik sahələrdəki maraqları toqquşmanı məhdudlaşdırır.

SƏHİFƏ 5-də

OYUNU DƏYİŞƏN ADAM

Keyn sanki kuboksuz keçirdiyi illərin əvəzini çıxır. O, 33 yaşında karyerasının mütləq zirvəsinə yüksəlib: "Bavariya"nın heyətində 51 oyunda 61 qol, dünya çempionatında isə altı qol və bir məhsuldar ötürmə.

SƏHİFƏ 16-da

ORTAQ GƏLƏCƏK NAMİNƏ DİALOQ

Prezident İlham Əliyev: "Multikulturalizm ənənələri, dini və etnik dözümlülük xalqımızın əsrlər boyu yaşatdığı meyarlar olub və biz onları yüksək dəyərləndiririk. Azərbaycanın uğurlu və sabit inkişafının təməlində dayanan əsas səbəblərdən biri isə cəmiyyətimizdəki ahəngdarlıqdır".

100 ÖLKƏDƏN 500-DƏN ÇOX QONAQ

Oktyabrın 27-də Bakıda "Ortaq gələcək naminə dialoq" mövzusunda VII Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu keçirildi. Forumda qeydiyyatdan keçmiş 2000-dən artıq iştirakçı, 100-dən artıq ölkədən gəlmiş 500-dən çox qonaq iştirak etdi.

ƏNƏNƏ HALINI ALAN DİALOQ FORUMU

Artıq ənənə halını alan Forumun təşkili Azərbaycanın mədəniyyətlərarası münasibətlər sahəsində unikal və nümunəvi təcrübəsinin dünyaya çatdırılmasında mühüm rol oynayır. Dövlət başçısı da çıxışı zamanı bu məsələyə xüsusi vurğu etdi.

SƏHİFƏ 3-də

"Çəkilmə ən çox Neftçala zonasında nəzərə çarpır"

BULVAR DƏNİZDƏN 30 KİLOMETR ARALI QALA BİLƏR

Xəzər dənizinin səviyyəsinin azalması region üçün gətirdikə daha ciddi ekoloji və iqtisadi problemə çevrilir. Dənizin geri çəkilməsi sahiləyi ərazilərin mənzərəsini dəyişməklə yanaşı, biomüxtəlifliyə, gəmiçiliyə və enerji infrastrukturuna da təsir göstərir. Mövzu ilə bağlı Coğrafiya İnstitutunun "Xəzər dənizinin coğrafiyası" laboratoriyasının müdiri Səid Səfərova söhbətləşdik.

SƏHİFƏ 8-9-da

Liderlik və innovasiya Mərkəzi işə başlayır

SƏHİFƏ 10-da

11 milyardlıq aqrar məhsul istehsalı

SƏHİFƏ 10-da

Yağ qiymətlərində artımın görünməyən tərəfi

SƏHİFƏ 13-də

Yardım 23 yaşda bitməməlidir

SƏHİFƏ 14-də

Uşaq saçının qiyməti var, bəs hüquq?

SƏHİFƏ 15-də

Gürcüstanla Azərbaycan razılığa gəldi

Gürcüstan və Azərbaycan sərhədin delimitasiyası və demarkasiyası prosesini sürətləndirmək barədə razılığa gəliblər. “Report” xəbər verir ki, bu barədə ölkənin Baş naziri İrakli Kobaxidze jurnalistlərə açıqlamasında bildirib. Onun sözlərinə görə, Gürcüstan və Azərbaycan arasında sərhədin delimitasiyası və demarkasiyası prosesinin sürətləndirilməsi, o cümlədən Qareci monastırı və ətraf ərazi ilə bağlı məsələlər müzakirə olunub. Məsələ həm Azərbaycan və Gürcüstan arasında İqtisadi Əməkdaşlıq üzrə Hökumətlərarası Komissiyanın 11-ci iclasında, həm də iki ölkənin baş nazirlərinin ikitərəfli görüşündə müzakirə edilib.

Baş nazir qeyd edib ki, tərəflər sərhədin delimitasiyası və demarkasiyası üzrə işlərin sürətləndirilməsi barədə razılığa gəliblər. “Razılığa gəlinməyən hər bir hissəni dostcasına müzakirə etməliyik. Təxminən 15 belə hissə var və onların hamısı üzrə fəal işləməliyik”, - İ.Kobaxidze bildirib.

Bakı-Balakən-Bakı qatarı bərpa edilir

Noyabrın 20-dən Bakı-Balakən-Bakı marşrutu üzrə müntəzəm səfərlərə xidməti bərpa olunacaq. “Report” bu barədə “Azərbaycan Dəmir Yolları” QSC-yə istinadən xəbər verir.

Məlumatla əsasən, qatar Bakıdan noyabrın 20-dən, Balakəndən isə 21-dən etibarən hərəkət edəcək. “Bu marşrut üzrə səfərlərə xidməti sel hadisəsindən zərər görmüş Qax-Zaqatala dəmir yol xəttinin təmiri ilə əlaqədar müvəqqəti dayandırılıb. Təmir işləri yekunlaşıb və qeyd olunan tarixlərdən Bakı-Balakən-Bakı marşrutu ilə səfərlərin bərpası təmin ediləcək”, - ADY-dən qeyd edilib.

Xatırladaq ki, bu il avqustun 1-də Bakı-Balakən-Bakı marşrutu üzrə səfərlərin dayandırılması müvəqqəti dayandırılmışdı.

U-15 DÜNYA ÇEMPİONATI BAŞA ÇATDI

Prezident İlham Əliyev “FIFA U-15 World Cup and Festival”-in final matçını izləyib. Qaliblərin mükafatlandırılması mərasimində iştirak edib.

Prezident İlham Əliyev oktyabrın 30-da Bakı Kristal Zalında “FIFA U-15 World Cup and Festival”-in final matçını izləyib. Final görüşündə Çexiya və İspaniya komandaları üz-üzə gəliblər. Rəqibini 3:0 hesabı ilə məğlub edən İspaniya millisi FIFA U-15 ilk dünya çempionatı və festivalının qalibi olub. Dövlət başçısı qaliblərin mükafatlandırılması mərasimində iştirak edib.

Öncə turnir ərzində 1000-ə yaxın oyunu idarə edən hakimlərə xatirə hədiyyələri təqdim olunub. Sonra F Divizionunun qalibi Yeni Zelandiya, E Divizionunun qalibi Mərkəzi Afrika Respublikası, D Divizionunun qalibi Tacikistan, C Divizionunun qalibi Belarus, B Divizionunun qalibi Zambiya mükafatlandırılıb. Sonda ilk dəfə keçirilən U-15 dünya çempionatı və festivalının qalibi olan İspaniya yığmasına medallar və kubok təqdim edilib.

BAĞLANIŞ MƏRASİMİ

Oyundan əvvəl FIFA U-15 dünya çempionatı və

festivalının bağlanış mərasimi keçirilib. Bağlanış şousu hər biri Azərbaycanın milli mədəniyyətini və idman ruhunu əks etdirən 8 səhnədən ibarət olub.

Şou zamanı uşağın 11 metrlik penalti zərbəsi ilə impuls yaratması, balet artistlərinin Xəzər dənizini canlandırması, Toğrul Nərimanbəyovun əsərinin rəqslərlə təqdim olunması və atlı fiqurun çıxışı nümayiş etdirilib.

Eyni zamanda, nağaraçıların Şəki Xan sarayının naxışları ətrafında kompozisiyası, “Sarı Gəlin” sədaları altında milli rəqs, Azər Nəsimovun 189 nəfərlik xor ilə işıq dairələrindəki çıxışı və nəhayət, iştirakçıların meydanı tərk edərək çempionatın loqosu ilə tədbiri yekunlaşdırması tamaşaçılara təqdim olunub.

Qeyd edək ki, oktyabrın 24-də start götürən turnirdə dünyanın 189 ölkəsindən FIFA-ya üzv assosiasiyaları təmsil edən komandalar iştirak ediblər. Çempionat çərçivəsində 1000-ə yaxın oyun baş tutub.

MİLLİMİZ NEÇƏNCİ OLDU?

Azərbaycanın U-15 millisi Bakıda keçirilən dünya çempionatında qrup mərhələsində Şərqi Timor (6:0), Andorra (1:0) və İsrailə (3:1) qalib gəlib, Avstraliya (1:3) və Haitiyə (0:4) uduzub. Qrupda 3-cü yeri tutan komandamız 65-96-cı yerlər uğrunda mübarizəni davam etdirib. Bu mərhələdə Çiliyə (1:3) məğlub olan millimiz Cəbəllütəriq (5:1) və Mozambikə (4:1) qalib gəlib, Vyetnama (2:4) uduzub.

Azərbaycan yığması mundialda keçirdiyi 10 oyunun 5-də qalib gəlib, 5-də məğlub olub (Əfqanıstanla penaltilər seriyasında məğlubiyyət daxil olmaqla).

Famil Xəlilovun baş məşqçisi olduğu komanda 83-cü yer uğrunda görüşdə Əfqanıstanla qarşılaşıb. Hövsanda keçirilən matçın əsas vaxtı 3:3 hesabı ilə başa çatıb. Penaltilər seriyasında 3:2 hesabı ilə qalib gələn Əfqanıstan millisi 83-cü, Azərbaycan isə 84-cü yeri tutub.

AZƏRBAYCANDAN YÜKSƏK SƏVİYYƏDƏ TƏŞKİLATÇILIQ

Ölkəmizin təşkilatçılıq səviyyəsi də yüksək qiymətləndirilir. “15 yaşadək futbolçular arasında Beynəlxalq Futbol Federasiyasının dünya çempionatı və festivalı Bakıda çox yüksək səviyyədə təşkil olunub. Turnirin keçirilməsi üçün Azərbaycanda yaradılmış idman infrastrukturunu xüsusilə diqqətəlayiqdir”, - bunu Rusiya Futbol İttifaqının baş katibi Maksim Mitrofanov TASS agentliyinə müsahibəsində deyib.

“İlk növbədə, Azərbaycan Futbol Federasiyaları Assosiasiyasının rəhbərliyinə və ölkə rəhbərliyinə təşəkkür etmək istəyirəm. Çünki qısa müddətdə festivalın keçirilməsi üçün bu cür idman infrastrukturunu yaradılıb”, - deyə o bildirib.

Maksim Mitrofanovun sözlərinə görə, 15 yaşadək futbolçular arasında FIFA-nın dünya çempionatı və festivalı ilk dəfə təşkil olunur. Bakıda inşa edilmiş

idman kompleksi isə özünəməxsusluğu ilə seçilir.

Rusiya Futbol İttifaqının baş katibi vurğulayıb ki, Rusiya tərəfi bu cür infrastrukturun yaradılması sahəsində Azərbaycanın təcrübəsini diqqətlə öyrənmək niyyətindədir. Yarışın təşkili məsələsinə toxunan Mitrofanov bildirib ki, bu qədər çox komandanın və hakim briqadasının iştirak etdiyi turnirin keçirilməsi ciddi səylər tələb edir.

ORTAQ GƏLƏCƏK NAMİNƏ DİALOQ

Prezident İlham Əliyev:
“Multikulturalizm
ənənələri, dini və
etnik dözümlülük
xalqımızın əsrlər boyu
yaşadığı meyarlar
olub və biz onları
yüksək dəyərləndiririk.
Azərbaycanın uğurlu
və sabit inkişafının
təməlinə dayanan
əsas səbəblərdən biri
isə cəmiyyətimizdəki
ahəngdarlıqdır”.

AZAD ƏLİYEV
azad.eliyev@kaspi.az

Oktyabrın 27-də Bakıda “Ortaq gələcək naminə dialoq” mövzusunda VII Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu keçirildi. Forumda qeydiyyatdan keçmiş 2000-dən artıq iştirakçı, 100-dən artıq ölkədən gəlmiş 500-dən çox qonaq iştirak etdi. Tədbirin açılış mərasimində çıxış edən Prezident İlham Əliyev bildirdi ki, ötən 15 il ərzində Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu mədəniyyətlərarası münasibətləri və digər əlaqədar məsələləri həll etmək üçün olduqca səmərəli və əhatəli platformalardan birinə çevrilib.

ƏNƏNƏ HALINI ALAN FORUM

Artıq ənənə halını alan Forumun təşkili Azərbaycanın mədəniyyətlərarası münasibətlər sahəsində unikal və nümunəvi təcrübəsinin dünyaya çatdırılmasında mühüm rol oynayır. Dövlət başçısı da çıxışı zamanı bu məsələyə xüsusi vurğu etdi. Onun sözlərinə görə, Azərbaycan tarixən hər zaman mədəniyyətlərin çox olduğu ölkə olub: “Biz Avropa ilə Asiya arasında yerləşirik. Əsrlər boyu Azərbaycan Asiya ilə Avropa arasında mədəniyyət körpüsü olub. Multikulturalizm ənənələri, dini və etnik dözümlülük xalqımızın əsrlər boyu yaşadığı meyarlar olub və biz onları yüksək dəyərləndiririk. Azərbaycanın uğurlu və sabit inkişafının təməlinə dayanan əsas səbəblərdən biri isə cəmiyyətimizdəki ahəngdarlıqdır. Bütün etnik qrupların, dinlərin nümayəndələrinin Konstitusiyamıza uyğun olaraq, nəinki bərabər hüquqları var, onlar, həmçinin bir ailə kimi yaşayırlar. Biz həmrəylik, qarşılıqlı hörmət və anlaşmanın ən yüksək səviyyəsini həqiqətən hiss edirik. Hamımız milli ideyalar ətrafında birləşirik. Onlardan biri azərbaycançılıqdır. O, Azərbaycandakı bütün xalqları bir araya gətirir”.

“Azərbaycanda hər hansı daxili risklərimiz yoxdur”

Prezident İlham Əliyevin çıxışında Azərbaycanın gələcəyi, ideoloji müstəqilliyi, sahib olduğu dəyərlərin qorunmasına çağırışların vacibliyi xüsusi ilə diqqət cəlb edir. Dövlət başçısının da vurğuladığı kimi, uzun illər ərzində həyata keçirilən siyasət nəticəsində Azərbaycanda hər hansı daxili risklər yoxdur. Bütün potensial risklər hüdudlarımızın kənarından gəlir: “İdeoloji risklər isə fiziki risklər qədər təhlükəlidir. Buna görə biz hər zaman ayıq-sayıq olmalıyıq, özünəməxsusluğumuzun,

dövlətçiliyimizin, müstəqilliyimizin və həyat tərzimizin qorunmasına çox sadıq olmalıyıq”.

Prezidentin çıxışında vurğuladığı beynəlxalq münasibətlər sistemində ikili standartlar məsələsi də bugünkü realıqda ayrı-seçkiliyə son qoymağın vacibliyini ortaya qoyur: “Azərbaycandan şimala və cənuba baxdıqda yüzlərlə sanksıyanın tətbiq olunduğunu görürsünüz. Lakin Ermənistan qarşı sanksiya tətbiq edilmədi. Bu isə ikili standartlar məsələsidir. Biz siyasətdə ikili standartlara qarşı həmişə mübarizə

aparmışıq və bundan sonra da mübarizə aparacağıq. Bu, xarici siyasətimizin mühüm istiqamətlərindən biridir. Çünki biz ikili standartlardan əziyyət çəkmişik və hələ də onların təsiri ilə üzləşirik. Əlbəttə, indiki vəziyyətimizlə bağlı “əziyyət çəkmək” ifadəsi bəlkə də çox sərt səslənir. Əslində, biz artıq əziyyət çəkmirik. Çünki istədiyimizə nail olmuşuq və öz torpağımızda azad yaşayırıq. Bununla belə, beynəlxalq siyasətdə ikili standartlar siyasəti tamamilə aradan qaldırılmalıdır. Cəmiyyətimiz ikili standartları qətiyyətlə rədd edir”.

Kiminsə sənə necə yaşamağı öyrətmək diktəsi

Dövlət başçısının vurğuladığı kimi, ikili standart həm də kiminsə sənə necə yaşamağı öyrətmək istəməsidir: “Halbuki bunu etməzdən əvvəl güzgüyə baxıb özündən soruşmalısan: sən kimə, kimə ağır öyrətməyə, müstəqil bir ölkəyə necə yaşamağı öyrətməyə, nə etməli və nə etməməli olduğunu diktə etməyə mənəvi haqqın varmı? Biz heç vaxt bunu etməmişik. Biz diqqətimizi öz daxili işlərimizə yönəldirik. Başqa ölkələrdə baş verənlər isə həmin ölkələrin xalqlarının işidir. Bu, bizim işimiz deyil. Biz də özümüzlə qarşı eyni münasibəti gözləyirik və buna nail oluruq. Hər hansı hörmətsizlik əlaməti, əsassız üstünlük hissinin istənilən təzahürü, həmçinin kiminsə bizə nə isə diktə edə biləcəyi barədə əsassız düşüncələr tərəfimizdən müqavimətlə və çox qətiyyətli mövqe ilə qarşılanıb, bundan sonra da belə olacaqdır”.

QEYRİ-SABİT REGIONDA SABİTLİYİN DAYAĞI

Azərbaycan dünyada yalnız müstəqil xarici siyasət kursuna malik ölkələrdən biri kimi tanınmır. Prezident İlham Əliyevin də qeyd etdiyi kimi, bir çox hallarda Azərbaycan qeyri-sabit regionda sabitliyin dayağı kimi qəbul edilir: “Beynəlxalq təmaslarımız onu göstərir ki, biz həqiqətən də özümüzü beynəlxalq birliyin etibarlı və hörmətli bir üzvü kimi təqdim edə bilmişik. Bizim artıq iki super güclə strateji tərəfdaşlıq münasibətlərimiz var. 2025-ci ildə Azərbaycan və Çin arasında hərtərəfli strateji tərəfdaşlıq Bəyannaməsi imzalanmışdır. Çinlə bəyannamə aprel ayında imzalanmışdır, eyni zamanda, 2025-ci ilin avqustunda Amerika Birləşmiş Ştatları ilə Strateji Xartiya imzalanmışdır. Avropa İttifaqının 10 üzv dövləti ilə bizim strateji tərəfdaşlıq bəyannaməmiz və ya sazişimiz var. Gələn il İslam Əməkdaşlıq

Təşkilatının Zirvə Görüşünə ev sahibliyi edəcəyik və biz demək olar ki, 60 ölkəni birləşdirən bu mötəbər beynəlxalq təsisatə sədrlik edəcəyik. Bunu siyasətimizə, dinimizə, ənənələrimizə və dəyərlərimizə olan münasibətin, hörmətin əlaməti kimi qəbul edirik. 2028-ci ildə biz Avropa Siyasi Birliyinin Zirvə Görüşünə ev sahibliyi edəcəyik. Bu format artıq dörd ildir ki, mövcuddur və Zirvə görüşlərinin keçirilməsinə yalnız 2022-ci ildən başlanılıb. Beləliklə 2028-ci ildə Zirvə Görüşü Bakıda keçiriləcəkdir. Avropa Siyasi Birliyində 50-dən çox ölkə var. Beləliklə bir şəhərdə, bir ölkədə bu iki mötəbər global tədbir keçiriləcəkdir”.

Azərbaycan həm həyata keçirdiyi siyasətlə, həm də sahib olduğu dəyərlərlə dünyaya həm müxtəlif mədəniyyətlərin, dinlərin birlikdə yaşamaq nümunəsini, həm də sülhə nail olmaq praktikasını təqdim edir.

TƏRƏFDASLIQDA PRAQMATİZM DÖVRÜ

Vaxtilə ölkəmizi hədəfə alan, Azərbaycanın milli maraqlarına uyğun atdığı addımları heç də birmənalı qarşılamayan dövlətlər indi Bakının təqdim etdiyi imkanlar, bağlantılar və təhlükəsiz tranzit dəhlizlərinə ciddi maraq göstərir.

AZAD ƏLİYEV
azad.eliyev@kaspi.az

Azərbaycanın son illərdə yaratdığı reallıqlar dünyanın müxtəlif qütblərində yerləşən, maraqları fərqli olan dövlətlərin ölkəmizlə əməkdaşlığa meylini artırır. Xüsusilə də beynəlxalq gərginliklər fonunda Şərqlə Qərbi, Şimala Cənubu birləşdirən alternativ və təhlükəsiz logistika, bağlantılar, tranzit dəhlizlərinin əsas oyunçusu olması bu sahədə Bakının beynəlxalq səviyyədə aparıcı aktor kimi mövqeyini şərtləndirir.

ÖLKƏMİZİ HƏDƏFƏ ALANLAR İNDİ ƏMƏKDƏŞLIĞA CAN ATIRLAR

Ayrı-ayrı ölkələrin Azərbaycanla əməkdaşlığa artan marağında bir məqam xüsusilə diqqət cəhəti. Vaxtilə ölkəmizi hədəfə alan, Azərbaycanın milli maraqlarına uyğun atdığı addımları birmənalı qarşılamayan dövlətlər də beynəlxalq münasibətlər sistemində yaşanan gərginliklər fonunda Azərbaycanın təqdim etdiyi imkanlar, bağlantılar və təhlükəsiz tranzit dəhlizlərinə ciddi maraq göstərirlər. Bu sırada Hindistan və Niderlandın xarici işlər nazirlərinin bir həftə içində ardıcıl Bakıya səfər etmələri xüsusi vurğulanmalıdır.

HİNDİSTANLA TRANZİT DƏHLİZLƏR MÜZAKİRƏSİ

Qeyd edək ki, Hindistanın xarici işlər naziri Subrahmanyam Çayşankar Bakıya səfər çərçivəsində azərbaycanlı həmkarı Ceyhun Bayramovla görüşüb, Prezident İlham Əliyev tərəfindən qəbul edilib.

Azərbaycanın XİN başçısı hindistanlı həmkarı ilə görüşdən sonra bəyan edib ki, son illər Azərbaycanla Hindistan arasında bir sıra məsələlərdə fikir müxtəlifliyi olub: “Bu da istər-istəməz həm ikitərəfli münasibətlərə, həm də beynəlxalq əməkdaşlıq məsələlərinə təsir edirdi. Biz bu gün çox açıq və ətraflı şəkildə bütün bu məsələləri müzakirə etdik. Hesab edirəm ki, bu, ikitərəfli münasibətlərin inkişafına zəmin yaradacaq”. Onun sözlərinə görə, Hindistan Orta Dəhliz layihəsinə də maraq göstərməkdədir.

Subrahmanyam Çayşankar ölkəsinin Azərbaycanla münasibətlərdən gözləntilərini açıqlayıb. Onun sözlərinə görə, “Şimal-Cənub” beynəlxalq nəqliyyat dəhlizi üzrə qarşılıqlı fəaliyyəti daha sıx əlaqələndirmək barədə razılığa gəliblər. “İqtisadiyyatlarımızın bir-birini tamamladığını nəzərə alaraq, ikitərəfli ticarət və investisiyaların daha da genişləndirilməsi üçün kifayət qədər böyük imkanların olduğunu düşünürük”, - Hindistanın XİN rəhbəri qeyd edib.

Niderlandla 2026-2028-ci illər üçün “Yol xəritəsi”

Niderlandın xarici işlər naziri Tom Berendsen də Azərbaycana səfəri çərçivəsində Prezident İlham Əliyev tərəfindən qəbul olunub və azərbaycanlı həmkarı ilə görüşüb. Hindistan kimi, Niderland da Azərbaycanın yaratdığı fürsətlər pəncərəsindən yararlanmaq və gələcəyin sərmayəsi sayıla biləcək sahələr üzrə əməkdaşlığı dərinləşdirmək istəyini gizlətmir. “Azərbaycan Niderland üçün bu regionda mühüm tərəfdaşdır, buna görə də biz ölkələrimiz arasında əməkdaşlığı gücləndirməyə çalışırıq”, - deyər T.Berendsen bildirib. Qeyd edək ki, səfər çərçivəsində tərəflər siyasi, iqtisadi, təhsil və mədəni əməkdaşlığı dərinləşdirmək və genişləndirmək niyyətlərini təsbit edən 2026-2028-ci illər üçün “Yol xəritəsi”ni razılaşdırıblar. Görüşlərdə

əməkdaşlığın yeni istiqamətlərdə genişlənməsi, yaşıl enerji məsələsi, Azərbaycanın Avropa bazarındakı rolu, Orta Dəhliz çərçivəsində əməkdaşlıq imkanları müzakirə edilib. Eləcə də Ələt Azad İqtisadi Zonası, Bakı Ticarət Limanı da əsas müzakirə mövzularından olub.

İQTİSADI ƏMƏKDƏŞLIQ GÖSTƏRİCİLƏRİ

Siyasi münasibətlər müstəvisində müşahidə olunan proseslərə baxmayaraq, istər

Hindistan, istərsə də Niderlandla iqtisadi əlaqələr hər zaman prioritetliyini qoruyub.

Statistik rəqəmlərə əsasən, cari ilin 9 ayı ərzində Azərbaycanın Hindistanla ticarət dövriyyəsi 600 milyon dollar olub. Azərbaycanda 1000-dən artıq Hindistan şirkəti fəaliyyət göstərir. Hindistan şirkətləri tibb və əczaçılıq sektorunda qlobal miqyasda aparıcı istehsalçılar arasında yer alır. Azərbaycanda da tibb və dərman avadanlıqları sırasında bu ölkədə istehsal olunan məhsullar mövcuddur.

Ötən il Azərbaycanla Niderland arasında işə ticarət dövriyyəsi 325 milyon ABŞ dolları təşkil edib. Eyni zamanda Niderlanddan Azərbaycana 1,3 milyard dollar, Azərbaycandan Niderlanda isə 1,6 milyard dollar investisiya yatırılıb. Azərbaycanda 150 Niderland şirkəti fəaliyyət göstərir.

MİLLİ MARAQLARA ƏSASLANAN MÜSTƏQİL SİYASİ KURS

Göründüyü kimi, hazırda Azərbaycan dünya üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən bir çox sahələr üzrə həyata keçirilən layihələrin, təşəbbüslərin əsas iştirakçısı və oyunçusudur. Prezident İlham Əliyevin də qeyd etdiyi, xəritəyə nəzər saldıqda bu layihələrdə Azərbaycandan yan keçməyin sadəcə mümkünsüz olduğu aydın şəkildə görünür. İndi rəsmi Bakı ölkənin əlverişli coğrafi və

geosiyasi mövqeyi, təbii resursları, infrastruktur potensialı və diplomatik münasibətlərini birləşdirərək milli maraqların üstün tutulduğu müstəqil xarici siyasət yürüdü. Bu siyasətdə başlıca prioritet işə əməkdaşlıqda bərabərhüquqluluq, ölkəmizin suverenliyinə, ərazi bütövlüyünə, tarixi qələbəmizdən sonra yaranan yeni reallıqlara hörmətdir.

İndi Azərbaycanla əməkdaşlıq

etmək istəyən hər bir ölkə bu reallıqları qəbul edir və ölkəmizin mövqeyi ilə hesablaşır. Avropa İttifaqının əsas yaradıcılarından biri olan və Qərblə blokunu təmsil edən Niderland və Şərqlin ən böyük dövlətlərindən sayılan Hindistanın təmsalında biz bunu aydın şəkildə görürük. Artıq Bakı ilə münasibətlər tək siyasi yox, həm də qarşılıqlı iqtisadi pragmatizmə əsaslanan çərçivələr əsasında qurulur.

MAKRON VƏ MELONI

ÜZ-ÜZƏ

İTALIYA DAHA ÇOX TƏZYİQLƏ ÜZLƏŞDİYİNİ DÜŞÜNÜR

Roma və Paris arasındakı qarşılıqlı ittihamlar göstərdirdi ki, Aİ-nin ümumi miqrasiya siyasəti üzv dövlətlərin milli maraqlarını uzlaşdırmaq baxımından ciddi çətinliklərlə üzləşir. Bu problemin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, Avropa ölkələri miqrasiyanı ümumi təhlükəsizlik və humanitar məsuliyyət məsələsi kimi qəbul etsələr də, onun yaratdığı yükün bölüşdürülməsinə eyni cür yanaşmırlar. İtaliya coğrafi mövqeyinə görə daha çox təzyiqlə üzləşdiyini düşünür, Fransa isə qəbul edilən qərarların öz sərhədlərinə və daxili siyasi vəziyyətinə təsirini nəzərə alır.

FRANSADA MELONI MODELİNƏ MARAQ ARTIR

Fransa-İtaliya münasibətlərinin diqqətçəkən tərəflərindən biri də Meloninin Fransada müəyyən siyasi dairələr üçün nümunəyə çevrilməsidir. Fransada sağ və ifrat sağ siyasi qüvvələrin bir hissəsi Meloninin hakimiyyət təcrübəsini diqqətlə izləyir. Onun hökumətinin siyasi sabitliyi qorumaq, mühafizəkar elektoratu bir arada saxlamaq və Aİ institutları ilə münasibətlərdə pragmatik mövqe tutmaq bacarığı bu dairələrdə maraq doğurur. Burada mühüm məqam var: Meloninin siyasi uğurunun səbəblərini yalnız ideoloji yaxınlıqla izah etmək olmaz. Onun Avropa institutları ilə açıq qarşıdurmadan yayınması, beynəlxalq tərəfdaşlarla əməkdaşlığı davam etdirməsi və eyni zamanda daxili siyasətdə sərt miqrasiya mövqeyini qoruması fərqli elektorat qruplarına müraciət etmək imkanı yaradır.

Bu model Fransa siyasətində də müzakirə olunur. Çünki Fransa uzun müddətdir siyasi parçalanma, büdcə problemləri və hökumətin fəaliyyət imkanları ilə bağlı çətinliklərlə üzləşir. “Le Monde” qəzeti yazır ki, indi İtaliya hökumətinin başçısı Fransada sağçı və ifrat sağçı qüvvələr arasında müttəfiq axtarır.

Gələn il postunu tərk edəcək Fransa Prezidenti Emmanuel Makronla İtaliyanın Baş naziri Corcia Meloninin münasibətləri gərginləşməkdə davam edir. İki ölkənin iqtisadi, təhlükəsizlik və diplomatik sahələrdəki qarşılıqlı asılılığı hələlik münasibətlərin açıq qarşıdurma səviyyəsinə yüksəlməsini məhdudlaşdırır.

AZƏR NURİYEV

Avropa İttifaqının (Aİ) aparıcı dövlətlərindən olan Fransa və İtaliya arasında siyasi fikir ayrılıqları, iqtisadi maraqların toqquşması və Avropanın gələcək inkişaf modeli ilə bağlı fərqli yanaşmalar yaşanır. Gələn il postunu tərk edəcək Fransa Prezidenti Emmanuel Makronla İtaliyanın Baş naziri Corcia Meloni arasında münasibətlər isə bu ziddiyyətlərin ən aydın təzahürlərindən birinə çevrilib. Söhbət yalnız iki siyasi liderin şəxsi münasibətlərindən getmir. Burada Avropada siyasi gündəliyi kimin müəyyənləşdirəcəyi, sağ və mühafizəkar qüvvələrin gələcək mövqeyi, milli suverenliklə Avropa integrasiyası arasındakı münasibətlərin necə qurulacağı kimi fundamental məsələlər ön plana çıxır.

UZUNMÜDDƏTLİ İNAMSIZLIQ

Fransanın nüfuzunu və Avropa integrasiyasını gücləndirməyə çalışan Makronla milli maraqları, sərhəd təhlükəsizliyini və miqrasiyaya daha sərt yanaşmanı ön plana çəkən Meloninin siyasi baxışları bir sıra məsələlərdə üst-üstə düşmür. Bununla belə, iki ölkənin iqtisadi, təhlükəsizlik və diplomatik sahələrdəki qarşılıqlı asılılığı onların münasibətlərinin açıq qarşıdurma səviyyəsinə yüksəlməsini məhdudlaşdırır.

Fransanın “Le Monde” qəzeti yazır ki, Meloninin Fransa ilə münasibətlərində uzunmüddətli inamsızlıq hökm sürür. Nəşrin yanşmasına görə, İtaliya Baş nazirinin Fransadakı sağ və ifrat sağ siyasi dairələr arasında nüfuz qazanması iki ölkə arasındakı münasibətlərə əlavə siyasi ölçü gətirir.

Keçmiş bankir və avropapərəst liberal siyasətçi kimi tanınan Makronla fərqli olaraq Meloni 15 yaşından etibarən ifrat sağçı hərəkatın üzvü olub və özünü açıq şəkildə millətçi adlandırır. 2020-ci ilin oktyabrında, reytinglərinin sürətlə yüksəldiyi bir vaxtda, gələcək baş nazir belə bir şüar irəli sürmüşdü: “Makron, Monblanda əlini çək!” O, Fransanı Avropanın ən yüksək zirvəsini “iləha etməkdə” ittiham edirdi.

İki ölkə lideri arasındakı münasibətlərin mürəkkəbliyini anlamaq üçün ilk növbədə onların təmsil etdikləri siyasi yanaşmalara nəzər salmaq lazımdır. Makron Avropa integrasiyasının dərinləşdirilməsini, müdafiə və iqtisadi sahələrdə strateji müstəqilliyinin gücləndirilməsini müdafiə edən siyasətçi kimi tanınır. Onun siyasi baxışlarında Aİ-nin beynəlxalq proseslərdə vahid aktor kimi çıxış etməsi mühüm yer tutur. Paris ənənəvi olaraq Avropa siyasətində aparıcı rolunu qorumağa, müdafiə sənayesində, enerji siyasətində və beynəlxalq diplomatiyada təşəbbüskar mövqeyini saxlamağa çalışır.

Corcia Meloni isə milli

suverenliyi, ənənəvi dəyərləri, sərhədlərə nəzarəti və miqrasiyanın məhdudlaşdırılmasını siyasi fəaliyyətinin əsas istiqamətləri kimi təqdim edir. Bununla yanaşı, onun hakimiyyəti dövründə İtaliya Aİ institutları ilə münasibətlərdə pragmatik xətt də yürüdüb. Meloni bütün məsələlərdə Brüsselə qarşı çıxan siyasətçi obrazı ilə kifayətlənmir; o, Avropa institutlarının imkanlarından istifadə etməklə İtaliyanın mövqeyini gücləndirməyə çalışır.

PARİS VƏ ROMA ARASINDAKI ƏSAS FİKİR AYRILIĞI

İki ölkə arasındakı münasibətlərin ən həssas istiqamətlərindən biri miqrasiya ilə bağlıdır.

Aralıq dənizi marşrutu ilə Avropaya gələn miqrantların mühüm hissəsi əvvəlcə İtaliya sahillərinə çatır. Bu vəziyyət Meloni hökumətinin üzərinə ciddi siyasi, maliyyə və təşkilati yük qoyur. İtaliya hakimiyyəti dəfələrlə miqrasiya məsələsində Avropa ölkələri arasında məsuliyyət bölgüsünün daha ədalətli aparılmasını tələb edib. Fransa isə öz sərhədlərinin və təhlükəsizlik maraqlarının qorunmasını əsas götürərək miqrasiya məsələsində fərqli mövqe sərgiləyir. İki ölkə arasında bu sahədəki fikir ayrılıqları 2022-ci ilin noyabrında “Ocean Viking” xilasətmə gəmisinin Fransada qəbul edilməsi ilə bağlı mübahisə zamanı xüsusilə kəskinləşmişdi.

BURADA SİZİN REKLAMINIZ OLA BİLƏR

Tel: (+994 55) 457-02-03 / (+994 77) 447-47-17

E-mail: kaspiqazeti@kaspi.az

BÖYÜK YATIRIMLAR, BÖYÜK GÖZLƏNTİLƏR

Gələn il dövlət investisiya xərclərinin 5,3 milyard manata çatdırılması nəzərdə tutulur. Ekspertlər bildirirlər ki, əsas məsələ ayrılan vəsaitin həcmi deyil, onun yeni iş yerlərinə, özəl sərmayələrə və davamlı iqtisadi inkişafa nə dərəcədə çevriləcəyidir.

ZƏRİF SALMANLI
zarifsalmanli@kaspi.az

2027-ci ildə Azərbaycanda dövlət investisiya xərclərinin təxminən iki dəfə artırılaraq 5,3 milyard manata çatdırılması nəzərdə tutulur. Bütçə vəsaitinin bu istiqamətdə əhəmiyyətli dərəcədə artırılması onun hansı layihələrə yönəldiləcəyi və iqtisadiyyata hansı faydanı verəcəyi məsələsini gündəmə gətirir. Bəs investisiya xərclərinin kəskin artırılmasının arxasında hansı iqtisadi səbəblər dayanır və bu vəsaitin vətəndaşların rifahına, eləcə də özəl sektorun inkişafına real təsiri nədən asılı olacaq?

“BÜDCƏ GƏLİRLƏRİNİN DAYANIQLIĞI BAXIMINDAN ƏHƏMİYYƏTLİDİR”

Millət vəkili Rövşən Muradovun sözlərinə görə, Azərbaycanın dövlət investisiya siyasətində əsas meyar milli sərvətlərin davamlı istehsal imkanlarına və vətəndaşların rifahına çevrilməsidir: “Azərbaycan 2030” Milli Prioritetlərində də dövlət sərmayəsinin səmərəliliyinin artırılması, iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi və özəl təşəbbüslərin genişləndirilməsi mühüm istiqamətlər kimi müəyyənləşdirilib. Neft gəlirlərinin məhsuldar aktivlərə yönəldilməsi uzunmüddətli iqtisadi dayanıqlığın təmin olunmasına xidmət etməlidir. 2027-ci ilin dövlət büdcəsi layihəsində dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu üçün 5,3 milyard manat nəzərdə tutulur. Bu, 2026-cı ilin təsdiqlənmiş 2,7 milyard manatlıq göstəricisindən 96,3 faiz çoxdur. Bununla yanaşı, ortamüddətli proqnozda ümumi əsaslı xərclər 13,8 milyard manat göstərilir ki, bu da 2026-cı ilin planından 1,7 faiz azdır. Bu göstəricilərin fərqli xərc kateqoriyalarını əhatə edib-etmədiyi dəqiqləşdirilməli, investisiya artımının real miqyası layihələr üzrə bölgü və qiymət dəyişiklikləri nəzərə alınmaqla qiymətləndirilməlidir”.

Rövşən Muradov

“Böyük Qayıdışın iqtisadi dayanıqlığını gücləndirə bilər”

R.Muradov bildirdi ki, artımın mümkün səbəbləri sırasında davam edən layihələrin daha çox maliyyə tələb edən mərhələyə keçməsi, yeni dövlət proqramlarının icrası və istehsalın inkişafına mane olan infrastruktur problemlərinin aradan qaldırılması yer ala bilər: “Neft hasilatının azalması şəraitində qeyri-neft sektorunun məhsuldarlığının yüksəldilməsi də gələcək büdcə gəlirlərinin dayanıqlığı baxımından əhəmiyyətlidir. Dövlət investisiyaları tikinti, yerli material istehsalı, yükdaşıma və mühəndislik xidmətlərinə tələbatı artırmaqla

müəssisələrin fəaliyyətini və məşğulluğu dəstəkləyə bilər. Daha uzunmüddətli fayda isə infrastrukturun istehsal xərclərini azaltmasından asılıdır. Məsələn, suvarma imkanlarının yaxşılaşdırılması kənd təsərrüfatında məhsuldarlığı artırır, etibarlı enerji təchizatı istehsal itkilərini azalda, nəqliyyat əlaqələri isə məhsulların bazara çatdırılmasını asanlaşdırır”.

Deputatın fikrincə, bu faydaların özəl sahibkarlığa ötürülməsi dövlət satınalmalarında rəqabətdən, kiçik və orta müəssisələrin layihələrdə iştirak imkanlarından

və müqavilə ödənişlərinin vaxtında həyata keçirilməsindən asılıdır: “İnfrastrukturun inkişafı ilə yanaşı, maliyyəyə çıxış və bazar imkanlarının genişləndirilməsi yerli təchizat zəncirlərini gücləndirir, sahibkarların yeni istehsal sahələri yaratmasına, əlavə kapital cəlb etməsinə şərait yarada bilər. Vətəndaşlar üçün əsas fayda iş yerlərinin, sabit gəlirlərin və keyfiyyətli xidmətlərin artmasıdır. Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə infrastrukturun sahibkarlıq və məşğulluq imkanları ilə tamamlanması Böyük Qayıdışın iqtisadi dayanıqlığını gücləndirə bilər”.

“Dövlət investisiyaları özəl sektorun inkişafına şərait yaratmalıdır”

İqtisadçı Asif İbrahimli isə bildirdi ki, investisiyaların iqtisadiyyata faydası hansı layihələrə yönəldilməsindən asılıdır: “Dövlət investisiyalarının planlaşdırılmasında əsas məqsəd özəl sektorun inkişafına şərait yaratmaq, xarici investisiyaları cəlb etmək olmalıdır. Dövlət, ilk növbədə, yol, enerji, su təchizatı, nəqliyyat, rəqəmsal infrastruktur və sosial obyektlər kimi ümumi iqtisadi inkişaf üçün vacib sahələrə vəsait ayırmalıdır. Keyfiyyətli infrastruktur sahibkarların istehsal müəssisələrini qurmasını asanlaşdırır. Onlar üçün hüquqlarının qorunması və qanunvericiliyin sabitliyi də vacibdir”.

A.İbrahimlinin sözlərinə görə, istehsal sahələrinə dövlətin birbaşa vəsait yatırması məsələsinə daha diqqətlə yanaşmaq lazımdır. Dövlət hər sahədə zavod və fabrik tikməyə, kommersiya fəaliyyəti ilə məşğul olmağa və özəl sektorla rəqabət aparmağa

məcbur deyil: “Onun əsas vəzifəsi sahibkarların qarşısındakı maneələri aradan qaldırmaq, sağlam rəqabəti təmin etmək və investisiya mühitini yaxşılaşdırmaqdır. Xarici investisiyaların cəlb edilməsi də xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Xarici investor ölkəyə yalnız vergi güzəştlərinə görə gəlmir. Onun üçün hüquqi təminat, şəffaf satınalma sistemi, müstəqil məhkəmə müdafiəsi, proqnozlaşdırıla bilən iqtisadi siyasət və bazara bərabər çıxış imkanları da vacibdir. İntestisiyaların hüquqi müdafiəsi və biznes qərarlarına əsaslı müdaxilənin qarşısının alınması yeni texnologiyaların, idarəetmə təcrübəsinin və əlavə iş yerlərinin ölkəyə gətirilməsinə kömək edə bilər”.

“BƏLƏ QƏRARLAR İQTİSADI CƏHƏTDƏN ƏSASLANDIRILMALIDIR”

İqtisadçının fikrincə, dövlət

investisiyalarının artması özlüyündə iqtisadi inkişafın göstəricisi deyil. Əsas məsələ ayrılan vəsaitin qeyri-neft sektoruna, özəl sərmayələrin artımına və daimi iş yerlərinin yaradılmasına nə dərəcədə töhfə verməsidir: “Bəzi strateji və kommersiya baxımından cəlbədicə olmayan sahələrdə dövlətin birbaşa iştirakı zəruri ola bilər. Lakin belə qərarlar iqtisadi cəhətdən əsaslandırılmalı, vəsaitin istifadəsi şəffaf olmalı və layihələrin uzunmüddətli faydası qiymətləndirilməlidir”.

PROFESSORUN KULTUROLOGİYA ELMİNƏ TÖHFƏSİ

Professor Fuad Məmmədovun elmi irsi yalnız yazdığı əsərlərlə deyil, həm də yetişdirdiyi tədqiqatçılar, yaratdığı elmi mühit və formalaşdırdığı düşüncə ənənəsi ilə yaşayır.

Azərbaycanda kulturologiya elminin təşəkkülü və inkişafı professor Fuad Məmmədovun adı ilə sıx bağlıdır. Ölkəmizin müstəqillik tarixinin başlanğıcı ilə kulturologiya elminin inkişafı, demək olar ki, eyni dövrə təsadüf edir. Məhz Fuad Məmmədovun elmi fəaliyyəti, təşəbbüskarlığı və yaratdığı intellektual mühit sayəsində bir çox alim müasir dövrün mahiyyətini, cəmiyyətin inkişaf qanunauyğunluqlarını və mədəniyyətin ictimai həyatda rolunu daha dərinlən öyrənməyə imkan verən kulturologiya elminin davamçılarına çevrildilər.

GƏNC KULTUROLOQLAR ÜÇÜN MÜHÜM ELMİ PLATFORMA

Fuad müəllimin ətrafında birləşən kulturoloqların elmi və yaradıcı potensialı “Simurq” Beynəlxalq Mədəniyyət Assosiasiyasında öz inkişafını tapdı. Onun təşəbbüsü ilə yaradılan bu qurum kulturologiya ideyalarının fərdi elmi fəaliyyət çərçivəsindən çıxaraq təşkilati və ictimai müstəvidə inkişaf etməsinə şərait yaratdı. “Simurq” Assosiasiyası sözün əsl mənasında, gənc kulturoloqlar üçün mühüm elmi və intellektual platformaya çevrildi. Müxtəlif mövzuları əhatə edən müzakirələr, elmi görüşlər və təşəbbüslər sayəsində burada özünəməxsus kulturoloji mühit formalaşdı.

Professor Fuad Məmmədova istinadən “Simurq” Assosiasiyasının fəlsəfəsindəki sərhəd bilməyən mədəniyyət şərti olaraq iki qanada bənzədilə bilər: birincisi mənəvi mədəniyyətdirsə, digəri intellektual mədəniyyətlə bağlıdır. Müasir dünyada elm, təhsil, texnologiyalar aparıcı qüvvə olduğu üçün intellekt tamamlayıcı amildir. İnsan, cəmiyyət mədəni ola bilər, ancaq onun mənəviyyəti intellektlə bağlı olarsa, o zaman uğur və yeniliklər əldə oluna bilər. Mənəvi mədəniyyət intellektlə bağlı

olduqda o zaman kamilləşmə, rəqabət, qabiliyyət və davamlı inkişaf öz həllini tapacaqdır. Əlbəttə, uğurun başlanğıcının vətənpərvərlik ruhundan da asılı olması diqqətdən yayınmamalıdır.

NƏZƏRİ BİLİKLƏRLƏ PRAKTİKİ FƏALİYYƏT ARASINDA MÜHÜM ƏLAQƏ

Kulturologiya elminin nəzəri əsaslarının formalaşmasında amerikalı antropoloq Leslie White-in xüsusi yeri vardır. Azərbaycanda bu elmin inkişafına mühüm töhfələr verən, onun nəzəri müddəalarını yerli elmi mühitdə inkişaf etdirən ilk görkəmli alimlərdən biri məhz professor Fuad Məmmədov olmuşdur. Onun kulturologiyanın müxtəlif aspektlərinə həsr etdiyi kitabları, xüsusilə idarəetmə mədəniyyəti ilə bağlı tədqiqatları nəzəri biliklərlə praktiki fəaliyyət arasında mühüm əlaqə yaratdı. Onun əsərləri mədəniyyətin yalnız mənəvi sərvət deyil, həm də idarəetmənin səmərəliliyinə, cəmiyyətin inkişafına və insan münasibətlərinin formalaşmasına təsir edən mühüm amil olduğunu göstərir.

ZƏNGİN ELMİ İRS

Bu məqaləni qələmə alarkən Fuad müəllimlə aramızda olan maraqlı bir oxşarlığı xatırladım. Hər ikimiz vaxtilə Azərbaycan Neft və Kimya İnstitutunu bitirsek də, sonradan texniki təfəkkürümüzü humanitar sahədəki fəaliyyətimizlə birləşdirdik. Texniki təhsilin formalaşdırdığı sistemli düşüncə tərzini bizi mədəniyyətin, cəmiyyətin və insan inkişafının problemlərini araşdırmağa yönəltdi. Nəticədə, hər ikimiz kulturologiya elminin inkişafına töhfə verməyə, eyni zamanda, gənc tədqiqatçıların yetişməsinə və yeni elmi nəslin formalaşmasına töhfəmizi verməyə çalışdıq.

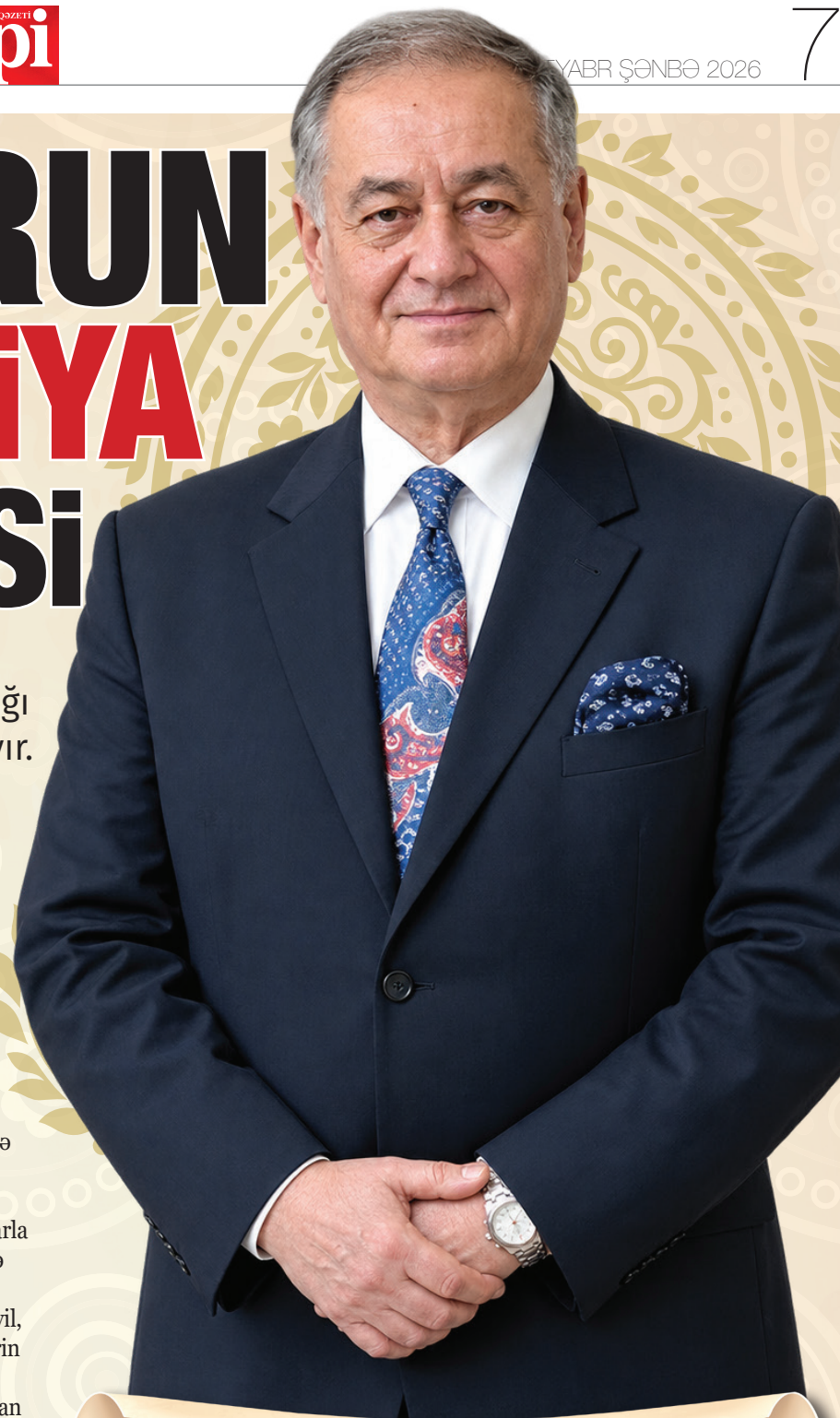
Fuad müəllimin müxtəlif

ölkələrdə keçirilən beynəlxalq konfranslarda elmi məruzələrlə çıxış etməsi və kulturologiya ideyalarını beynəlxalq elmi ictimaiyyətə çatdırması onun fəaliyyətinin mühüm istiqamətlərindən biridir. Bu baxımdan, 2010-cu ildə Sankt-Peterburq şəhərində kulturoloqların konqresində onunla birlikdə iştirakımız mənim üçün xüsusi əhəmiyyət daşıyan, yaddaşımda xoş təəssüratlarla qalan hadisələrdəndir. Belə görüşlər yalnız elmi fikir mübadiləsi baxımından deyil, həm də ortaqlıq əlaqələrinin və yaradıcılıq əlaqələrinin möhkəmlənməsi baxımından əhəmiyyətlidir.

Professor Fuad Məmmədovun elmi fəaliyyəti, təşkilatçılıq bacarığı və kulturologiya sahəsində göstərdiyi fədakarlıq Azərbaycan elmi və mədəniyyət tarixində xüsusi yer tutur. Onun yubileyi ərəfəsində yaradıcılığına və elmi irsinə həsr olunan məqalələrin ard-arda dərc edilməsi alimin çoxillik əməyinə verilən qiymətin, onun ideyalarına göstərilən ehtiramın ifadəsidir. Bu diqqət, eyni zamanda, kulturologiya elminin gələcək inkişafı üçün onun irsinin öyrənilməsinin və yeni nəsillərə çatdırılmasının nə qədər vacib olduğunu bir daha təsdiqləyir.

Professor Fuad Məmmədovun elmi irsi yalnız yazdığı əsərlərlə deyil, həm də yetişdirdiyi tədqiqatçılar, yaratdığı elmi mühit və formalaşdırdığı düşüncə ənənəsi ilə yaşayır. Məhz bu baxımdan onun Azərbaycan kulturologiyasının inkişafına verdiyi töhfələr gələcək nəsillər üçün də mühüm əhəmiyyət kəsb edəcəkdir.

Professor Çingiz Abdullayev
Alman-Azərbaycan Cəmiyyətinin sədri
Kulturologiya elmləri doktoru

Fuad Teyyub oğlu Məmmədov - kulturoloq, tarix elmləri doktoru, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının Tarix kafedrasının professoru, “Simurq” Azərbaycan Mədəniyyət Assosiasiyasının prezidenti, “Simurq” beynəlxalq kulturoloji jurnalın (Dünya mədəniyyəti və sivilizasiyasının tarixi və nəzəri problemləri) təsisçisi və baş redaktoru, Beynəlxalq Humanitar “Avropa-Asiya” Akademiyasının vitse-prezidenti, Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyinin Müşahidə Şurasının sədri, Azərbaycan Zadəganlar məclisinin üzvü, Azərbaycan Respublikasının Bakı şəhəri Yasamal rayonunun Ağsaqqallar şurasının sədri. Azərbaycan kulturologiyasının yaradıcısıdır. 300-dən artıq elmi əsərin və konsepsiyaların, o cümlədən beynəlxalq aləmdə tanınan monoqrafiyaların və dərs vəsaitlərinin müəllifidir.

Fuad Məmmədov Rusiyada, ABŞ-də, Almaniya, Norveçdə, Fransada, Belçikada, Cənubi Koreyada, Tailandda, Misirdə, Yunanıstanda, Türkiyədə, İranda, Kosta-Rikada, Rumıniyada, Macarıstanda, Hindistanda və digər ölkələrdə beynəlxalq tədbirlərdə məruzələr və tezislərlə çıxış edib. Onun 1991-ci ildə Kosta-Rikada çıxışları sayəsində bu Mərkəzi Amerika dövləti Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini tanıyan ilk ölkələrdən olub. Onun monoqrafiyalarının bəziləri Rusiya, ABŞ, Almaniya, Birləşmiş Krallıq, Yaponiya, Çin, Avstriya, Estoniya və başqa ölkələrin, həmçinin BMT, UNESCO, Roma Klubu, ABŞ Konqresinin kitabxanalarına göndərilib.

SƏİD SƏFƏROV: “XƏZƏR DƏNİZİNƏ TÖKÜLƏN ÇAYLARIN SUYUNDAN DAHA SƏMƏRƏLİ VƏ QƏNAƏTLƏ İSTİFADƏ OLUNMALIDIR”

BULVAR DƏNİZDƏN 30 KİLOMETR ARALI QALA BİLƏR

SÖHBƏTLƏŞDİ

AYGÜN ƏZİZ

aygunaziz@kaspi.az

“Əsrin sonunadək Xəzərin səviyyəsinin 8-9 metr aşağı düşəcəyi proqnozlaşdırılır. İqlim öhdəlikləri yerinə yetirilməzsə, bu göstərici 18-19 metrə çata bilər. Belə bir azalma Xəzər dənizi və ətraf ölkələr üçün fəlakətli nəticələr doğura bilər”.

Xəzər dənizinin səviyyəsinin azalması region üçün getdikcə daha ciddi ekoloji və iqtisadi problemə çevrilir. Dənizin geri çəkilməsi sahiləyi ərazilərin mənzərəsini dəyişməklə yanaşı, biomüxtəlifliyə, gəmiçiliyə və enerji infrastrukturuna da təsir göstərir. Mövzu ilə bağlı Coğrafiya İnstitutunun “Xəzər dənizinin coğrafiyası” laboratoriyasının müdiri Səid Səfərova söhbətləşdik.

● **Laboratoriya olaraq apardığınız son monitorinqlər Xəzər dənizinin hazırkı səviyyəsi və vəziyyətin kritikliyi barədə nə deyir?**

● Xəzər dənizinin səviyyəsi XX əsrdə ən aşağı həddə 1977-ci ildə çatıb. Həmin vaxt dənizin səviyyəsi okean səviyyəsindən 29 metr aşağı olub. Aradan 48 il keçdikdən sonra bu mənfi rekord yenilənib. Hazırda Xəzərin səviyyəsi okean səviyyəsindən 29,1-29,2 metr aşağı düşüb. Yaz aylarında yağan güclü yağışlar səbəbindən martdan iyuna qədər dəniz səviyyəsinin enməsi müəyyən qədər ləngiyib. Lakin iyundan etibarən azalma prosesi yenidən davam edib. Bir sıra dəniz müşahidə məntəqələrinin məlumatlarına əsasən, Xəzərin səviyyəsi artıq 29 metr həddindən də aşağı düşüb. Bu, son 48 ilin ən aşağı göstəricisidir.

● **Xəzər niyə geri çəkilir?**

● Bunun müxtəlif səbəbləri var. Onlardan biri antropogen amillərdir. Xəzər qapalı su hövzəsi olduğundan dənizin səviyyəsi, ilk növbədə, su balansından - hövzəyə daxil olan və itirilən suyun miqdarı arasındakı fərqdən asılıdır. Hazırda həm Volqa çayının, həm də Xəzərə tökülən digər çayların sularından təsərrüfat məqsədləri üçün geniş istifadə olunur. Bundan başqa, çay hövzələrində, xüsusilə Volqa çayı üzərində çoxsaylı iri su anbarları yerləşir. Onların ümumi sahəsi 36 min kvadratkilometrdən çoxdur. Su elektrik stansiyalarının normal fəaliyyətini təmin etmək üçün həmin anbarlarda

müəyyən su səviyyəsinin qorunması da tələb olunur. Nəticədə suyun bir hissəsi anbarlarda saxlanılır və Volqa çayının Xəzərə çatdırdığı suyun həcmi azalır. İqlim amilləri də bu prosedə təsir göstərir. Qlobal istiləşmə və temperaturun yüksəlməsi dənizin səthindən buxarlanmanı artırır. Volqa hövzəsinin şimal ərazilərində temperatur artımının daha intensiv olması yay aylarında buxarlanmanı gücləndirir. Yağıntılardan Xəzərin su balansına təsiri nisbətən azdır. Burada əsas rol çayların gətirdiyi suyun həcmi və dənizin səthindən buxarlanma oynayır. İqlim dəyişmələri buxarlanmanı artırmaqla yanaşı, çayların su ehtiyatlarına da təsir göstərir. Nəticədə dənizin su balans pozulur və səviyyəsi tədricən aşağı düşür.

● **“XƏZƏRİN ÇİRKƏNMƏSİ PROBLEMI DƏ DƏRİNLƏŞİR”**

● **Əhali artımı dənizin su balansına və ekoloji vəziyyətinə necə təsir göstərir?**

● Əhalinin sayının artması mühüm amillərdən biridir. Xəzər dənizinin sahilində yerləşən şəhərlər getdikcə böyüyür. Məsələn, Bakının ərazisi 30-40

il əvvəlki dövrlə müqayisədə xeyli genişlənib. Türkmənistan, Rusiya və Qazaxıstanda da sahiləyi şəhərlər inkişaf edir, əhalinin sayı və suya tələbat artır. Nəticədə həmin şəhərlərin su təchizatı üçün çaylardan daha çox su götürülür. Bu da çaylar vasitəsilə Xəzərə daxil olan suyun həcmində azalmaya təsir göstərməyə başlayır. Üstəlik, əhali artımı və iqtisadi fəaliyyətin genişlənməsi Xəzərin çirklənməsi problemini də dərinləşdirir. Kanalizasiya sularının və sənaye obyektlərindən daxil olan çirkləndiricilərin dənizə axıtılması suyun keyfiyyətini pisləşdirir.

● **Bu proses Xəzərin canlı aləminə də təhdidlər yaradırmı?**

● Bəli. Təsəvvür edin ki, bir stəkan suya bir parça qənd atırıq. Sonra stəkanın yarısına qədər suyu boşaldıb eyni miqdarda qənd əlavə edirik. Bu halda suda şəkərin qatılığı daha yüksək olacaq. Eyni prinsipə yanaşsaq, şəkərin əvəzinə çirkləndirici maddəni götürə bilərik. Xəzərin səviyyəsi aşağı düşdükcə suyun həcmi azalır. Eyni miqdarda çirkləndirici maddə daha az suya qarışdıqda onun qatılığı arta bilər. Nəticədə çirkləndiricilərin dənizdə yaşayan canlılara mənfi təsiri güclənir. Xəzərdə müxtəlif balıq növləri, planktonlar, suitilər və su bitkiləri yaşayır. Çirklənmənin təsiri canlı

növlərinin həssaslıq dərəcəsiindən asılıdır. Bəzi balıq növləri müəyyən səviyyədə çirklənməyə uyğunlaşaraq populyasiyalarını qoruyub saxlaya bilsə də, digər növlər üçün eyni səviyyədə çirklənmə ölümcül ola bilər. Xüsusilə nərəkimlərin vəziyyəti narahatlıq doğurur. Bu qiymətli balıqların təbii populyasiyaları ciddi azalma ilə üzləşib. Hazırda onların sayını artırmaq məqsədilə xüsusi müəssisələrdə yetişdirilən balıqlar su hövzələrinə buraxılır. Lakin bu tədbirlərin təbii populyasiyaların bərpasına nə dərəcədə töhfə verdiyi ayrıca qiymətləndirilməlidir. Nərə balıqlarının həyat dövrü müəyyən ekoloji şəraitlə sıx bağlıdır. Məsələn, çayların dənizə töküldüyü ərazilərdə şirin və duzlu suların qarışması nəticəsində xüsusi hidrokimyəvi mühit yaranır. Bu ərazilər bir çox balıq növünün çoxalması üçün mühüm əhəmiyyət daşıyır. Eyni prinsiplə yanaşsaq, şəkərin əvəzinə çirkləndirici maddəni götürə bilərik. Xəzərin səviyyəsi aşağı düşdükcə suyun həcmi azalır. Eyni miqdarda çirkləndirici maddə daha az suya qarışdıqda onun qatılığı arta bilər. Nəticədə çirkləndiricilərin dənizdə yaşayan canlılara mənfi təsiri güclənir. Xəzərdə müxtəlif balıq növləri, planktonlar, suitilər və su bitkiləri yaşayır. Çirklənmənin təsiri canlı

● **“ƏSAS ÇİRKƏNMƏ ZONALARINDAN BİRİ BAKI BUXTASIDIR”**

● **Xəzərin çirklənməsi daha çox hansı ərazilərdə müşahidə olunur?**

● Əsas çirklənmə zonalarından biri Bakı buxtasıdır. Bakıdan gələn kanalizasiya sularının bir hissəsi və sənaye tullantıları bu əraziyə daxil olur. Neft emalı zavodlarının tullantıları da Xəzərin çirklənməsində rol oynayır. Bəzi müəssisələrin köçürüldüyü deyilsə də, çirklənmənin təsiri hələ də hiss olunur. Bakı buxtasında çirklənmənin qarşısını almaq üçün bir sıra tədbirlər həyata keçirilir. Məsələn, Astarada ölçmələr aparılmışdır. Çimərliklərdə apardığımız ölçmələrə əsasən, Astarada sahil xəttinin təxminən 35 metr, Lənkəranda isə 45 metr geri çəkildiyini hesablamışıq. Burada sahilin maililiyi də nəzərə alınmalıdır. Əgər sahil daha az maili olsaydı, çəkilmə daha geniş ərazidə hiss olunardı.

● **Xəzərin geri çəkilməsi regionun gələcəyini necə dəyişə bilər?**

● Xəzərin səviyyəsinin azalması artıq həm dənizin coğrafi görünüşündə, həm də ekoloji vəziyyətində özünü göstərir. Cənab Prezident də qeyd edib ki, dənizin çəkilməsi nəticəsində təxminən 30 min hektar ərazi sudan azad

“Səviyyənin kəskin azalması neft və qaz hasilatında, eləcə də onların daşınmasında ciddi problemlər yarada bilər.”

uzun müddət problem olaraq qalır. Dalğalanma zamanı bu maddələrin bir hissəsi yenidən suya qarışır. Bundan başqa, buxtada su mübadiləsinin məhdud olması çirkləndiricilərin yayılmasına və uzaqlaşdırılmasına təsir göstərir. Digər mühüm çirklənmə mənbəyi Volqa çayıdır. Rusiyanın kənd təsərrüfatı və sənaye obyektlərinin əhəmiyyətli hissəsi Volqa hövzəsində yerləşir. Buna görə də çay vasitəsilə Xəzərə böyük miqdarda çirkləndirici maddələr daxil olur. Çirkab sularının təmizlənməsi sistemlərinin səmərəli işləməsi bu baxımdan mühüm əhəmiyyət daşıyır. Məişət tullantıları, o cümlədən yuyucu vasitələrin tərkibindəki maddələr də su ekosistemlərinə zərər verə bilər. Volqanın gətirdiyi suyun həcmində çox azalma onun mütləq təmiz olması demək deyil. Əksinə, çay Xəzərə həm böyük miqdarda su, həm də çirkləndiricilər gətirə bilər. Kür çayı da müəyyən miqdarda çirkləndirici maddələr daşıyır. Bundan başqa, Mil-Muğan və Şirvan kollektorları vasitəsilə suvarılan ərazilərdən geri qayıdan sular Xəzərə çatır. Bu suların tərkibində duzlar və digər çirkləndirici maddələr ola bilər. Qazaxıstanın Aktau ətrafındakı sahillərində, eləcə də Türkmənistan ərazilərində neft hasilatı və emalı ilə bağlı çirklənmə riskləri mövcuddur. Müqayisədə, Xəzərin cənub hissəsində, o cümlədən Lənkəran zonasında vəziyyət nisbətən yaxşıdır.

● **“ÇƏKİLMƏ ƏN ÇOX NEFTÇALA ZONASINDA NƏZƏRƏ ÇARPIR”**

● **Bəs dənizin səviyyəsinin azalması sahillərin hansı hissələrində daha aydın nəzərə çarpır?**

● Çəkilmə ən çox Neftçala zonasında və ona yaxın ərazilərdə nəzərə çarpır. Dənizin dayaz olduğu yerlərdə səviyyənin azalması sahil xəttinin daha çox geri çəkilməsinə səbəb olur. Məsələn, Lənkəran və Astarada ölçmələr aparılmışdır. Çimərliklərdə apardığımız ölçmələrə əsasən, Astarada sahil xəttinin təxminən 35 metr, Lənkəranda isə 45 metr geri çəkildiyini hesablamışıq. Burada sahilin maililiyi də nəzərə alınmalıdır. Əgər sahil daha az maili olsaydı, çəkilmə daha geniş ərazidə hiss olunardı.

● **Xəzərin geri çəkilməsi regionun gələcəyini necə dəyişə bilər?**

● Xəzərin səviyyəsinin azalması artıq həm dənizin coğrafi görünüşündə, həm də ekoloji vəziyyətində özünü göstərir. Cənab Prezident də qeyd edib ki, dənizin çəkilməsi nəticəsində təxminən 30 min hektar ərazi sudan azad

olub. Bu, yeni torpaq sahələrinin yaranması deməkdir. Lakin həmin ərazilərin kənd təsərrüfatı üçün nə dərəcədə yararlı olması ayrıca araşdırılmalıdır. Dənizin çəkilməsi sahiləyi ərazilərdə yerləşən infrastrukturda, gəmiçiliyə və ekoloji vəziyyətə də təsir göstərir. Digər mühüm problem kanalizasiya və tullantı sularının axıtılması sistemləri ilə bağlıdır. Dənizin səviyyəsi aşağı düşdükcə əvvəllər suyun altında qalan bəzi borular üzə çıxır və onların dənizə nisbətən mövqeyi dəyişə bilər. Bu sistemlər nəzərdə tutulan dərinlikdə yerləşmədikdə, tullantı sularının sahiləyi ərazilərə təsiri arta bilər. Nəticədə xoşagəlməz qoxular və ekoloji problemlər yaranır. Bunu bəzən Bakı bulvarı ərazisindən keçərkən də hiss etmək mümkündür. Gələcək proqnozlara gəldikdə isə, müasir iqlim model-ləri əsasında Xəzər dənizinin səviyyəsinə baş verə biləcək dəyişikliklər hesablanır. Bu hesablamalarda CMIP6 iqlim modellərinə əsaslanan müxtəlif ssenarilər nəzərə alınır. Onlardan biri Paris Sazişinin hədəflərinə əməl olunmasını, digəri isə iqlim dəyişmələrinin məhdudlaşdırılması istiqamətində öhdəliklərin tam yerinə yetirilməməsinə nəzərdə tutur. Mövcud hesablamalara əsasən, hətta Paris Sazişinin hədəflərinə əməl olunsaydı, əsrin sonunadək Xəzərin səviyyəsinin 8-9 metr aşağı düşəcəyi proqnozlaşdırılır. İqlim öhdəlikləri yerinə yetirilməzsə, bu göstərici 18-19 metrə çata bilər. Bunlar ən mənfi ssenarilərə əsaslanan proqnozlardır. Belə bir azalma Xəzər dənizi və ətraf ölkələr üçün fəlakətli nəticələr doğura bilər.

Fotolar: Məhəmməd Suanverdiyev/Global Media Group

“Gəmiçilik və dəniz nəqliyyatı üçün də ciddi problemlər yaradacaq”

● **Ən pis proqnoz reallaşarsa, regionda hansı mənzərə ilə üzləşəcəyik?**

● Xəzərin səviyyəsinin 18-19 metr aşağı düşməsinin nə demək olduğunu təsəvvür edin. Bu halda Bakı bulvarı dənizdən 20-30 kilometr uzaqda qala bilər. Dəniz çəkildikcə tamamilə yeni infrastrukturun qurulmasına ehtiyac yaranacaq. Bu isə külli miqdarda vəsait tələb edir. Belə bir ssenari gəmiçilik və dəniz nəqliyyatı üçün də ciddi problemlər yaradacaq. Şimali Xəzərin orta dərinliyi hazırda təxminən 5 metrdir, ən dərin hissələrində isə bu göstərici 20-22 metrə çatır. Artıq indidən Şimali Xəzərdə gəmi hərəkəti ilə bağlı ciddi çətinliklər mövcuddur. Dənizin səviyyəsi daha 18-19 metr aşağı düşərsə, Şimali Xəzərin böyük hissəsi tamamilə quruyacaq və Volqa çayı ilə əlaqəsi, demək olar ki, kəsiləcək. Çay dənizə ayrı-ayrı qollarla tökülsə də, iri gəmilərin hərəkəti mümkün olmayacaq. Xəzər həm də mühüm enerji mənbəyidir. Burada neft və qaz hasil olunur. Hasilat infrastrukturunu dənizin müəyyən səviyyəsi və dərinliyi nəzərə alınmaqla qurulub. Səviyyənin kəskin azalması neft və qaz hasilatında, eləcə də onların daşınmasında ciddi problemlər yarada bilər. Mövcud nəqliyyat və hasilat sistemlərinin fəaliyyəti çətinləşəcək. Buna görə də alternativ həllər tapılmalı, yeni layihələr hazırlanmalı və əlavə infrastruktur qurulmalıdır. Bütün bunlar isə çox böyük maliyyə vəsaiti tələb edəcək.

● **Bəs çayların suyundan necə istifadə olunmalıdır ki, həm enerji istehsalı, həm də Xəzərin su təminatı nəzərə alınsin?**

● Xəzərə tökülən çayların suyundan daha səmərəli və qənaətlə istifadə olunmalıdır. Aprel ayında Astanada keçirilən sammitdəki çıxışında Rusiyanın su elektrik stansiyalarının fəaliyyətinə yenidən baxılmasını təklif etmişdim. Mənim fikrimcə, bu stansiyaların ölkənin ümumi enerji potensialındakı payı və onların fəaliyyəti nəticəsində su ehtiyatlarının idarə olunmasına yaranan təsirlər birlikdə qiymətləndirilməlidir. Rusiyanın təbii qaz ehtiyatlarını da nəzərə alsaq, müəyyən hallarda su elektrik stansiyalarını qazla işləyən istilik elektrik stansiyaları ilə müvəqqəti əvəzlənməsi variantı araşdırıla bilər. Belə olan halda su anbarlarında səviyyənin enerji istehsalının tələblərinə uyğun sabit saxlanılması zərurəti azalar. Bir hövzədə su ehtiyatlarının qorunması digər hövzələrin su təminatını təhlükə altına atmamalıdır. Bu məsələ Azərbaycan üçün də aktualdır. Məsələn, Kür çayının suyundan kənd təsərrüfatında istifadə zamanı itkilərin azaldılması vacibdir. Suyun səmərəsiz istifadəsi həm ehtiyatların azalmasına, həm də torpaqların şoranlaşmasına səbəb olur. Buna görə də müasir irriqasiya üsullarının tətbiqi və suvarma sistemlərinin təkmilləşdirilməsi mühüm əhəmiyyət daşıyır.

11 MİLYARDLIQ AQRAR MƏHSUL İSTEHSALI

Bu ilin yanvar-sentyabr aylarında ölkəmizdə 11 milyard manatdan çox kənd təsərrüfatı məhsulu istehsal edilib. Dənli bitkilərin istehsalı ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 8,2% artıb, buğdanın məhsuldarlığı 36,3 sentnerə yüksəlib.

Azərbaycanda ərzaqlıq buğda istehsalı 170 min tonu ötür. “Report” xəbər verir ki, bunu kənd təsərrüfatı naziri Məcnun Məmmədov jurnalistlərə açıqlamasında deyib. Onun sözlərinə görə, dənli bitkilərin istehsalının artırılması hədəfi daha az resursla, yəni daha az torpaqdan və daha az sudan istifadə edərək məhsuldarlığın artırılması istiqamətindədir: “Ərzaqlıq buğda” proqramı və “Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı, balıqçılıq və

akvakultura məhsullarının istehsalı və emalı sahələrinin inkişafına dair 2026–2030-cu illər üçün Dövlət Proqramı”nda bunun genişləndirilməsi nəzərdə tutulur. “Ərzaqlıq buğda” proqramı çərçivəsində 2025-ci ildə 126 min ton məhsul istehsal olunmuşdusa, 2026-cı ildə bu göstərici artıq

170 min tonu keçib”.

230 HEKTAR SAHƏDƏ SƏNAYE ÜSULU İLƏ İSTİXANA LAYİHƏSİ

M.Məmmədov qeyd edib ki, azad edilmiş ərazilərdə 230 hektar sahədə sənaye üsulu ilə istixana layihəsinin icrası nəzərdə tutulur. Onun sözlərinə görə, heyvandarlıq, bağçılıq və istixana sahələrinə sahibkarlar tərəfindən ciddi maraq mövcuddur.

Nazir əlavə edib ki, Dövlət Proqramında nəzərdə tutulan hədəflərə nail olunacaq: “2025-ci ilin sonunda ölkə ərazisində müasir suvarma sisteminin tətbiq olunduğu 130 min hektar var idisə, artıq bu göstərici 155 min hektara çatıb”.

MEYVƏ VƏ GİLƏMEYVƏ İSTEHSALI BEŞ FAİZ ARTIB

Nazirin sözlərinə görə, Azərbaycanda aqrar sahədə həyata keçirilən tədbirlərin nəticələri kənd təsərrüfatı istehsalının göstəricilərində də öz əksini tapır. Belə ki, bu ilin yanvar-sentyabr aylarında ölkəmizdə 11 milyard

manatdan çox kənd təsərrüfatı məhsulu istehsal edilib: “Dənli bitkilərin istehsalı ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 8,2% artıb, buğdanın məhsuldarlığı 36,3 sentnerə yüksəlib. Meyvə və giləmeyvə istehsalı 5% artaraq 842,6 min tona çatıb. Kənd təsərrüfatı və emal məhsullarının ixracında da müsbət dinamika qeydə alınıb. Bu nəticələr mühüm nailiyyətlərdir”.

M.Məmmədov əlavə edib ki, iqlim dəyişiklikləri, su ehtiyatlarının məhdudluğu və beynəlxalq bazarlardakı

dəyişikliklər daha çevik, innovativ və elmi əsaslara söykənən yanaşmalar tələb edir: “Rəqəmsallaşma, müasir texnologiyaların tətbiqi və elmi biliklərin istehsalata inteqrasiyası aqrar inkişafın əsas istiqamətləri olaraq qalmalıdır. İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə aqrar potensialın bərpası da xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə müasir təsərrüfatların yaradılması, istehsal infrastrukturunun inkişafı və torpaq ehtiyatlarının iqtisadi dövriyyəyə cəlb edilməsi ölkəmiz üçün yeni imkanlar yaradır”.

Liderlik və İnnovasiya Mərkəzi fəaliyyətə başlayır

Bakıda İspaniyanın nüfuzlu ali təhsil müəssisələrindən biri olan IE Universitetinin Liderlik və İnnovasiya Mərkəzinin (IE Hub for Leadership and Innovation) açılışı olub. “PAŞA Holding” və SOCAR ilə strateji tərəfdaşlıq çərçivəsində yaradılan Mərkəz Elm və Təhsil Nazirliyinin və İqtisadiyyat Nazirliyinin institusional dəstəyi ilə fəaliyyət göstərəcək.

ADA Universitetində yerləşən Mərkəzin əsas məqsədi korporativ əməkdaşlığı genişləndirmək, insan kapitalının inkişafını dəstəkləmək, yeni bilik və ideyaların tətbiqini təşviq etmək, eləcə də sahibkarlıq və innovasiya ekosisteminin inkişafına töhfə verməkdir. Mərkəz ilk növbədə Azərbaycana yönəlmiş fəaliyyətini gələcəkdə Mərkəzi Asiya regionunda əməkdaşlıq imkanlarının genişləndirilməsi ilə tamamlayacaq.

Mərkəzin fəaliyyəti üç əsas istiqaməti əhatə edir: Təhsil və inkişaf, tədqiqat və

innovasiya, yeni bizneslərin yaradılması.

Mərkəzin açılış mərasimində iştirak edən “PAŞA Holding”-in Baş icraçı direktoru Cəlal Qasımov insan kapitalının inkişafı, bilik və təcrübə mübadiləsi, eləcə də innovativ düşüncə tərzinin təşviqinin uzunmüddətli iqtisadi inkişaf və rəqabət qabiliyyəti baxımından əhəmiyyətini vurğulayıb.

Mərkəzin açılışının mühüm hadisə olduğunu söyləyən SOCAR-ın vitse-prezidenti Zibə Mustafayeva isə bildirib ki, IE HUB sadəcə yeni bir məkanın yaradılması və ya yeni proqramın həyata keçirilməsi deyil. Burada əsas diqqət insanlara yönəlib. Çünki son nəticədə ən mühüm sərmayə insanlara – onların bilik və bacarıqlarına, potensialına, dəyişikliklərə uyğunlaşmaq, bu dəyişikliklərə istiqamət vermək və yeni tendensiyaların müəyyənləşdirilməsində öncül olmaq qabiliyyətinə qoyulan sərmayədir.

Təsisçi
Global Media Group

Baş redaktor
İlham Quliyev

Redaksiya
Baş redaktorun müavini - **Azad Əliyev**
Müxbirlər – **Təranə Məhərrəmov, Aygün Əziz, Zərif Salmanlı**
Müəlliflər – **Azər Nuriyev, Xanım Aydın, Sevinc Abbasova, Faiq Təhirov**
Korrektor – **Vüsal Əliyev**

Texniki şöbə
Kreativ direktor – **Murad Arbay**
Dizaynerlər
Lalə Qasıмова, İlham İsmayilov, Samirə Əliyeva
Yayım və satış meneceri
Vadim Manafov

Ünvan
Bakı, Səməd Vurğun 34, AF Mall
Telefon: (012) 525 03 31
kaspiqazeti@kaspi.az

Qəzet “Azərbaycan” nəşriyyatında çap olunub.
Sifariş: 1426
Tiraj: 2000
Müəlliflərin mövqeyi redaksiyanın mövqeyi ilə üst-üstə düşməyə bilər.

REGIONLARIN İQTİSADI POTENSİALININ ÜZƏ ÇIXARILMASI BAXIMINDAN MÜSBƏT ADDIM

RAYONLAR ÜÇÜN SUBSİDİYA DÖVRÜ BAŞA ÇATIR

SEVİNC ABBASOVA

Gələnlərdən etibarən Azərbaycanın bütün şəhər və rayonlarının yerli xərclərini öz gəlirləri hesabına qarşılamaq nəzərdə tutulur. 2027-ci ilin dövlət büdcəsi layihəsində əksini tapan bu yanaşma regionların maliyyə imkanları ilə bağlı bir sıra suallar yaradır.

Bəs özünümaliyyələşdirmə nə anlamına gəlir və bu mexanizm rayonların büdcə gəlirlərinə necə təsir göstərəcək? Bütün rayonlar həqiqətən özünü maliyyələşdirmək gücündədirmi?

VƏSAİTLƏRİN BÖLÜŞDÜRÜLMƏSİ PROSESİ SÜRƏTLƏNƏCƏK

İqtisadi Resursların Öyrənilməsi İctimai Birliyinin sədri Ruslan Atakişiyevin sözlərinə görə, rayonların özünümaliyyələşdirməyə keçməsi yerli büdcələrin idarə olunmasında səmərəliliyin artırılmasına, maliyyə vəsaitlərinin daha operativ bölüşdürülməsinə və büdcə intizamının gücləndirilməsinə şərait yarada bilər. Bu, yerli səviyyədə formalaşan maliyyə vəsaitlərinin idarə olunmasında yeni yanaşma deməkdir. Bu model yerli gəlirlərin müəyyən hissəsinin rayonun ehtiyaclarına yönəldilməsinə və maliyyə resurslarının daha çevik idarə olunmasına imkan yaradacaq.

“Bu yanaşma yerli büdcələrin gəlirlərin toplanmasında daha maraqlı və intizamlı olmasına şərait yaradır. Çünki yerli qurumlar topladıqları vəsaitlər hesabına öz layihələrini həyata keçirmək imkanlarının artmasına maraqlı olurlar. Bu da həm gəlirlərin tam həcmdə toplanmasına, həm də büdcə intizamının gücləndirilməsinə müsbət təsir göstərə bilər. Nəticə etibarilə, büdcə idarəçiliyinin səmərəliliyi yüksələr”, - deyər R. Atakişiyev qeyd edib.

İqtisadçı-ekspert Emin Qəribli hesab edir ki, rayonların özünümaliyyələşdirməyə keçməsi dövlət büdcəsinin yükünün azaldılması və regionların iqtisadi potensialının üzə çıxarılması baxımından müsbət addımdır. Onun sözlərinə görə, bu prosese hazırlıq uzun illərdir davam edir və əsas məqsəd rayonların yerli gəlirləri hesabına öz xərclərini qarşılaya bilməsidir.

E. Qəribli bildirib ki, özünümaliyyələşdirmə zamanı əsas məsələ rayonların gəlirləri ilə xərcləri arasındakı fərqin aradan qaldırılmasıdır. Söhbət, ilk növbədə, vergi daxilolmaları və digər yerli gəlirlər hesabına xərclərin qarşılanmasıdır.

Ruslan Atakişiyev

Emin Qəribli

2026-cı ildə dövlət büdcəsindən subsidiya yalnız Xocavənd rayonuna ayrılırdı. 2027-ci ildə bu rayonun da yerli gəlirləri xərclərinə bərabər olacaq. Bununla da bütün şəhər və rayonların yerli xərclərini öz gəlirləri hesabına qarşılamaq nəzərdə tutulur.

Hər rayon öz potensialından istifadə etməlidir

E. Qəriblinin sözlərinə görə, vergi daxilolmaları və rayonun əldə etdiyi digər gəlirlərlə onun xərclədiyi vəsait arasında tarazlıq yaradılmalıdır. Bəzi hallarda dövlət tərəfindən həmin xərclərin 10 faizindən çox olmamaq şərti ilə maliyyə dəstəyi göstərilməsi mümkündür. “Hesab edirəm ki, bu, düzgün addımdır. Rayonlar artıq öz gəlirlərini və xərclərini müstəqil şəkildə planlaşdırmalıdır”, - deyər E. Qəribli bildirib.

Ekspertin fikrincə, bütün rayonların eyni gəlir imkanlarına malik olmadığını nəzərə alaraq, hər bir ərazinin özünəməxsus üstünlükləri müəyyənəşdirilməli və həmin imkanlardan səmərəli istifadə

olunmalıdır.

“Əslində, hər rayonun özünəməxsus üstünlükləri var. Əsas məsələ bu üstünlüklərdən istifadə edərək mövcud imkanlar çərçivəsində gəlirləri artırmaqdır. Bunun üçün rayonlarda iqtisadi fəaliyyət genişləndirilməli, yerli gəlir mənbələri müəyyənəşdirilməli və inkişaf etdirilməlidir. Bələdiyyələr də daxil olmaqla, mövcud idarəetmə və iqtisadi mexanizmlər vasitəsilə əlavə gəlirlərin əldə olunması imkanları araşdırılmalıdır. Elə rayonlar var ki, onlar yalnız öz xərclərini qarşılamaqla kifayətlənməyib, gələcəkdə dövlət büdcəsinə daha çox vəsait köçürmək imkanına da malik ola bilərlər. Bunun üçün real iqtisadi fəaliyyətə və gəlir yaradan sahələrin inkişafına diqqət artırılmalıdır”, - deyər E. Qəribli qeyd edib.

İcra başçıları üçün reyting sistemi təklifi

E. Qəribli rayonların maliyyə göstəricilərinin qiymətləndirilməsi üçün icra başçıları arasında reyting sisteminin tətbiqini də təklif edib. Onun fikrincə, belə bir mexanizm yerli idarəetmə orqanlarının fəaliyyətinə nəzarəti gücləndirməklə yanaşı, gəlirlərin artırılmasına da stimül verə bilər.

“Rayon rəhbərləri arasında reyting sisteminin tətbiqi yaxşı olardı. Bu sistem vasitəsilə onların gəlir və xərcləri nə dərəcədə düzgün planlaşdırdıqları, gəlirlərin aylıq və rüblük dinamika, artımın hansı amillər hesabına baş verdiyi qiymətləndirilə bilər. Beləliklə, rayonların maliyyə göstəricilərini müqayisə etmək və idarəetmənin səmərəliliyini müəyyənəşdirmək mümkün olar. Hesab edirəm ki, reyting nəticələri ictimaiyyətə də açıqlanmalıdır. İnsanlar hansı rayonun gəlirlərini hansı tədbirlər hesabına artırdığını, hansı ərazidə daha səmərəli idarəetmə həyata keçirildiyini görə bilməlidirlər. Bu cür təcrübələr beynəlxalq praktikada da mövcuddur”, - deyər E. Qəribli vurğulayıb.

“BÜDCƏDƏN SUBSİDİYA AYRILMASININ DAYANDIRILMASI GÖZLƏNİLƏN İDİ”

Milli Məclisin deputatı Vüqar Bayramovun sözlərinə görə, 2027-ci ildən rayonlara dövlət büdcəsindən subsidiya ayrılmasının dayandırılması gözlənilən idi. O bildirib ki, son illər rayonlara ayrılan subsidiyaların mərhələli şəkildə azaldılması müşahidə olunur. “Nəzərə alsaq ki, 2026-cı ildə dövlət büdcəsindən subsidiya yalnız Xocavənd rayonuna ayrılırdı, təqdim olunan növbəti ilin büdcə layihəsinə əsasən, 2027-ci ildə bu rayonun da yerli gəlirləri xərclərinə bərabər olacaq. Bu səbəbdən dövlət büdcəsindən subsidiya ayrılmasına ehtiyac qalmayacaq. Əslində, bu, rayonların inkişafı baxımından vacibdir. Çünki regionların inkişafı yerli gəlir mənbələrinin yaradılmasına və genişləndirilməsinə gətirib çıxarır. Bu isə dövlət büdcəsindən həmin istiqamətə ayrılan vəsaitə qənaət edilməsinə və qənaət olunan vəsaitin digər sahələrə yönəldilməsinə imkan yaradır”.

Vüqar Bayramov

KOLLECLƏRLƏ BAĞLI SƏS-KÜYÜLÜ PLAN

TƏRANƏ MƏHƏRRƏMOVA
taranamaharramova@kaspi.az

Azərbaycanda bəzi kolleclərin profillərinə uyğun ali təhsil müəssisələrinin tərkibinə daxil edilməsi, digərlərinin isə ləğv olunması məsələsi gündəmə gəlib. Milli Məclisin Elm və təhsil komitəsinin sədri Anar İsgəndərovun açıqlamasına görə, bu istiqamətdə işlər aparılır. Məsələn, Tibb Kollecinin Azərbaycan Tibb Universitetinin, eləcə də Lənkəran Dövlət Universitetinin nəzdində fəaliyyət göstərən Sosial və Aqrar-Texnoloji Kollecini Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin tərkibinə verilməsi kimi təkliflər səsləndirilib.

Məsələ təhsil ictimaiyyətində suallar yaradır. Kolleclərin universitetlərə birləşdirilməsi təhsilin keyfiyyətinə necə təsir edəcək? Bağlanması nəzərdə tutulan kolleclərdə təhsil alan tələbələr, dərslər deyən müəllimlərin aqibəti necə olacaq? Bu dəyişikliklər orta ixtisas təhsilinin gələcəyinə hansı təsirləri göstərə bilər?

"KOLLECLƏRİN ƏHƏMİYYƏTİ NƏZƏRƏ ALINMALIDIR"

F.Gözelov adına 124 nömrəli tam orta məktəbin müəllimi, AGMA-ya tabe Gənc İbtidai Sınıf Müəllimləri Birliyinin təsisçisi Ülviyyə Ələkbərova hesab edir ki, orta ixtisas təhsili müəssisələrinin yenidən təşkili məsələsinə yalnız kolleclərin sayının azaldılması və xərclərin optimallaşdırılması kimi yanaşmaq düzgün deyil. Əsas məqsəd təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi, müasir əmək bazarının tələblərinə uyğun kadr hazırlığının təmin edilməsi və təhsillə əmək bazarı arasında əlaqənin gücləndirilməsi olmalıdır: "Kolleclərin uyğun profilli universitetlərin tərkibinə verilməsi elmi, metodik və maddi-texniki imkanlardan daha səmərəli istifadəyə şərait yarada bilər. Lakin hər bir müəssisənin fəaliyyəti ayrıca qiymətləndirilməli, xüsusilə regionlarda kadr hazırlığında mühüm rol oynayan kolleclərin əhəmiyyəti nəzərə alınmalıdır. Belə müəssisələrin bağlanması bəzi ərazilərdə təhsilə əlçatanlığı azalda bilər".

Ü.Ələkbərova hesab edir ki, struktur dəyişiklikləri zamanı müəllimlərin əmək hüquqları qorunmalı, onların peşəkar təcrübəsindən səmərəli istifadə olunmalı və tələbələrin təhsilini fasiləsiz davam etdirməsi təmin edilməlidir.

Ülviyyə Ələkbərova

Bəzi kolleclərin profillərinə uyğun ali təhsil müəssisələrinin tərkibinə daxil edilməsi, digərlərinin isə ləğv olunması məsələsi gündəmə gəlib. Müzakirə edilən bu plan özü ilə bərabər suallar da gətirib.

Pərakəndə fəaliyyət göstərən çoxsaylı müəssisədənsə...

Salyan rayon Kolanı kənd ümumi orta ümumtəhsil məktəbinin müəllimi Elvin Məmmədov hesab edir ki, əmək bazarında ixtisaslı mütəxəssislərə tələbatın artdığı bir şəraitdə bu cür struktur dəyişiklikləri gələcək kadrların daha keyfiyyətli hazırlanmasına, tədris imkanlarının genişləndirilməsinə və orta ixtisas təhsilinin nüfuzunun yüksəldilməsinə töhfə verə bilər: "Bu proses orta ixtisas təhsili müəssisələrinin sayının azalmasına səbəb olsa da, əsas diqqət müəssisələrin çoxluğuna deyil, təhsilin keyfiyyətinə və səmərəliliyinə yönəldilməlidir. Pərakəndə fəaliyyət göstərən çoxsaylı müəssisədənsə, müasir tələblərə uyğunlaşdırılmış, güclü tədris və maddi-texniki bazaya malik təhsil müəssisələrinin formalaşdırılması daha effektiv yanaşmadır.

Elvin Məmmədov

Bu, eyni zamanda, orta ixtisas təhsilinin cəmiyyətdə nüfuzunun artmasına da müsbət təsir göstərə bilər".

E.Məmmədov hesab edir ki, struktur dəyişiklikləri zamanı tələbələr və müəllimlərin hüquqlarının qorunması xüsusi əhəmiyyət daşıyır: "Yenidən təşkil olunan müəssisələrin tələbələrinin qəbul olunduqları ixtisaslara uyğun olaraq digər təhsil müəssisələrində təhsillərini davam etdirmələri, müəllimlərin isə müvafiq qaydada işlə təmin olunmaları üçün aydın və şəffaf mexanizmlər nəzərdə tutulmalıdır. Bu islahatların əsas məqsədi sadəcə təhsil müəssisələrinin sayını azaltmaq deyil, daha səmərəli təhsil mühiti yaratmaq, ixtisaslı kadr hazırlığını gücləndirmək və orta ixtisas təhsilinin keyfiyyətini yeni mərhələyə yüksəltmək olmalıdır".

Keyfiyyətin yüksəldilməsi, maliyyədən səmərəli istifadə

Təhsil eksperti Asif Cahangirov prosesi təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi, maliyyə resurslarından səmərəli istifadə və əmək bazarının tələblərinə uyğun ixtisaslı kadrların hazırlanması baxımından məqsədəuyğun hesab edir: "Beynəlxalq təcrübədə kolleclərin fəaliyyətinin müxtəlif modelləri mövcuddur. Məsələn, ABŞ-da kolleclər bakalavriat səviyyəsində təhsil verən müəssisələr kimi fəaliyyət göstərir. Eyni zamanda, universitetlərin nəzdində fəaliyyət göstərən kolleclər də mövcuddur. Bir sıra ölkələrdə isə müəssisələr, biznes birlikləri və bələdiyyələr əmək bazarında ehtiyac duyulan peşələr üzrə mütəxəssis hazırlamaq məqsədi ilə kolleclər yaradırlar".

MƏZUNLARIN ALI TƏHSİL ALMAQ İMKANLARINI GENİŞLƏNDİRƏ BİLƏR

A.Cahangirov hesab edir ki, universitetlərin nəzdində kolleclərin fəaliyyət göstərməsi məzunların gələcəkdə ali təhsil almaq imkanlarını da genişləndirə bilər: "Təhsil müəssisələrinin fəaliyyətinə dəyişməz struktur kimi yanaşmaq düzgün deyil. Əmək bazarındakı dəyişikliklər nəzərə alınaraq kolleclərdə tədris olunan ixtisaslar müəyyən müddətdən sonra yenilənə, tələbat olmayan istiqamətlər üzrə hazırlıq dayandırılmalı, əvəzində yeni və aktual ixtisaslar açıla bilər. Bunun üçün isə əvvəlcədən ciddi proqnozlaşdırma və əmək bazarının təhlili aparılmalıdır". Ekspert hesab edir ki, orta ixtisas təhsili müəssisələrində tədris olunan ixtisaslar ölkənin sosial-iqtisadi inkişaf prioritetlərinə uyğun müəyyənəndirilməlidir: "Əgər hər hansı kollecini hazırladığı mütəxəssislərə əmək bazarında tələbat yoxdursa, həmin müəssisənin fəaliyyətinin mövcud formada davam etdirilməsinin nə dərəcədə məqsədəuyğun olduğu sual doğurur".

Kolleclərin ləğvi və ya yenidən təşkili məsələsinə toxunan ekspert hesab edir ki, bu proses müəllimlərin gələcək məşğulluğu da nəzərə alınmaqla həyata keçirilməlidir: "Əgər hər hansı kollecini məzunlarına iş yeri və onlara tələbat yoxdursa, kimi aldadıq? İxtisaslı müəllimlərə isə təhsil sistemində, o cümlədən universitetlərdə və ümumi təhsil müəssisələrində ehtiyac yarana bilər".

Asif Cahangirov

YAĞ QIYMƏTLƏRİNDƏ ARTIMIN GÖRÜNMƏYƏN TƏRƏFİ

ZƏRİF SALMANLI
zarifsalmanli@kaspi.az

Azərbaycanda kərə və duru yağların qiymətində artım müşahidə olunur. Bahalaşma həm yerli, həm də xarici məhsullarda hiss edilir. Aparılan qiymət monitorinqinə görə, bəzi yağ məhsullarının qiyməti qısa müddətdə altı manatdan çox artıb. Artımlar avqustun 24-dən oktyabrın 1-dək qeydə alınıb. Yağların eyni vaxtda bahalaşmasına hansı amillər təsir edir? Artım dünya bazarındakı dəyişikliklərlə, yoxsa yerli istehsal və satış xərcləri ilə bağlıdır?

HƏM XARİCİ, HƏM DƏ DAXİLİ AMİLLƏR

Liberal İqtisadçılar Mərkəzinin sədri Akif Nəsirliyə görə, Azərbaycanda kərə və duru yağların qiymətinin eyni vaxtda artmasına bir neçə amil təsir edir: “Bu məhsulların istehsal zəncirləri fərqli olsa da, idxal, daşınma və qablaşdırma xərcləri, enerji qiymətləri, ticarət əlavələri və daxili bazarda rəqabətin səviyyəsi hər iki məhsul qrupunun qiymətində rol oynayır. Kərə yağının qiyməti süd istehsalının maya dəyərindən, heyvan yemlərinin qiymətindən, beynəlxalq tələb və təklifdən, eləcə də ixracatçı ölkələrdə istehsalın həcmindən asılıdır. Bitki yağlarının qiymətinə isə günəbaxan, palma, soya və digər yağlı bitkilərin dünya bazarındakı qiymətləri, emal xərcləri və ixrac məhdudiyyətləri təsir göstərir. BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının (FAO) məlumatına görə, 2026-cı ilin sentyabrında bitki yağlarının beynəlxalq qiymət indeksi əvvəlki ayla müqayisədə 0,9 faiz, ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə isə 18,3 faiz artıb. Artım əsasən palma yağının bahalaşması ilə əlaqələndirilir. Bununla belə, həmin ay günəbaxan yağının dünya qiymətləri azalıb, süd məhsullarının qiymət indeksi isə sabit qalıb. Bu göstəricilər Azərbaycanda bütün yağların eyni vaxtda bahalaşmasını yalnız dünya bazarındakı dəyişikliklərlə izah etməyin mümkün olmadığını göstərir”.

A.Nəsirli bildirdi ki, daxili bazarda kərə yağı istehsalının azalması da qiymətlərə təsir göstərə bilər: “2026-cı ilin yanvar-sentyabr aylarında Azərbaycanda 18 045 ton kərə yağı istehsal edilib ki, bu da ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 9,5 faiz azdır. Eyni zamanda, kərə yağı idxalının 21 faiz artdığı bildirilir. İdxalın artması daxili təklifin müəyyən hissəsini kompensasiya etsə də, qiymətlərin azalmasına zəmanət vermir. Məhsulun alış qiyməti, daşınma, sığorta, anbar və pərakəndə satış xərcləri də son qiymətə təsir edir. Yerli istehsal olan yağların qiyməti xammal, qablaşdırma, enerji və logistika xərclərindən də asılıdır. İstehsalda idxal olunan materiallardan istifadə edilməsi xarici bazarlardakı qiymət dəyişikliklərinin yerli məhsullara da təsir göstərməsinə səbəb ola bilər. Bundan başqa, satış şəbəkələrinin qiymət siyasəti və bazardakı rəqabət səviyyəsi də mühüm rol oynayır”.

Azərbaycanda kərə və duru yağlarının qiyməti artır, bəzi məhsulların dəyəri qısa müddətdə altı manatdan çox yüksəlib. Bahalaşmanın səbəbləri arasında dünya bazarındakı dəyişikliklər, yerli istehsalın azalması, idxal və satış xərcləri göstərilir.

“İdxal ucuzlaşmaya zəmanət vermir”

İqtisadçı-ekspert Xəlid Kərimli isə bildirdi ki, kərə və duru yağların qiymətinə məhsulların idxal qiyməti, daşınma, saxlanma, qablaşdırma və pərakəndə satış xərcləri təsir edir: “Kərə yağının idxal qiymətinin aşağı düşməsi mağazalardakı satış qiymətinin də azalacağı demək deyil. Çünki məhsul ölkəyə gətirildikdən sonra

onun saxlanması, anbarlardan satış məntəqələrinə daşınması və digər əməliyyatlar əlavə xərc yaradır. Nəticədə idxal qiymətindəki azalma pərakəndə satış qiymətində eyni səviyyədə əks olunmaya bilər. Kərə yağı idxalının fiziki həcmının və yerli istehsalın azalması da bazarda təklifə təsir göstərən amillərdəndir. Bazara daxil olan məhsulun və yerli istehsalın azalması mövcud tələbatın ödənilməsinə çətinləşdirir. Belə şəraitdə idxal qiymətləri aşağı düşsə belə, bu, mağazalarda kərə yağının ucuzlaşmasına zəmanət vermir. Qiymətlərin dəyişməsi həm də məhsulun nə qədər həcmdə bazara çıxarılmasından, mövcud ehtiyatlardan və satış zəncirində yaranan xərclərdən asılıdır”.

X.Kərimlinin sözlərinə görə, duru yağların qiymətinə təsir edən amilləri isə onların istehsalında istifadə olunan xammalın dəyəri, idxal və emal xərcləri ilə yanaşı,

daşınma və qablaşdırma məsrəfləri baxımından qiymətləndirmək lazımdır: “Müxtəlif yağ növlərinin istehsal və təchizat zəncirləri fərqli olduğundan onların qiymətləri də eyni səbəblərdən və eyni həcmdə dəyişməyə bilər. Buna görə də kərə yağı, günəbaxan, qarğıdalı və zeytun yağlarının qiymət artımını vahid səbəblə izah etmək düzgün olmaz. Qiymət artımının hansı mərhələdə yaranıldığını müəyyənləşdirmək üçün məhsulların idxal, topdansa və pərakəndə satış qiymətlərini müqayisə etmək vacibdir. Əgər məhsulun idxal və ya topdansa qiymətində ciddi dəyişiklik olmadığı halda mağazadakı qiyməti kəskin yüksəlsə, bu fərqin səbəbləri ayrıca araşdırılmalıdır”.

“Qiymət artımını yalnız xərclərlə əsaslandırmaq olmaz”

İqtisadçının fikrincə, bəzi məhsulların qiymətinin qısa müddətdə bir neçə manat artmasını yalnız istehsal xərclərinin yüksəlməsi ilə əsaslandırmaq olmaz. Eyni məhsulun topdansa qiyməti dəyişmədiyi halda pərakəndə satış

qiyməti kəskin artırsa, fərqin hansı mərhələdə yaranıldığı araşdırılmalıdır: “İdxalçıların, distribüterlərin və mağazaların alış-satış qiymətlərinin müqayisəsi bahalaşmanın

səbəblərini daha dəqiq müəyyənləşdirməyə imkan verə bilər. Yaxın aylarda yağların qiymətində kəskin ucuzlaşma gözlənilmir. Dünya bazarında bitki yağlarının bahalaşması və Azərbaycanda kərə yağı istehsalının azalması qiymətlərə təzyiq göstərəcək. Bununla belə, beynəlxalq bazarda qiymətlər sabitləşərsə, bəzi yağ növlərində ucuzlaşma mümkündür. Daxili qiymətlərin dəyişməsi rəqabətdən və ticarət şəbəkələrinin qiymət siyasətindən də asılı olacaq”.

Akif Nəsirli

Xəlid Kərimli

YARDIM 23 YAŞDA BITMƏMƏLİDİR

Valideyn himayəsindən məhrum olmuş, ali, orta ixtisas və peşə təhsili müəssisələrində əyani formada təhsil alan şəxslər qanundakı boşluqdan əziyyət çəkirlər. Mütəxəssislər bu problemin təcili həllinə ehtiyac olduğu qənaətinə gəlirlər.

TƏRANƏ MƏHƏRRƏMOVA
taranamaharramova@kaspi.az

Qanunvericilikdə nəzərdə tutulan sosial təminatların həyata keçirilməsi ilə bağlı bəzi hallarda problemlər yaranır. Valideyn himayəsindən məhrum olmuş, ali, orta ixtisas və peşə təhsili müəssisələrində əyani formada təhsil alan şəxslərin təhsil müddətində 23 yaşına çatması ilə bağlı yaranan hüquqi qeyri-müəyyənlik də bu qəbildəndir.

Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqasının İcraiyyə Komitəsinin sədri Sahib Məmmədov da "Facebook" paylaşımında məhz bu kateqoriyadan olan şəxslərin hüquqları ilə bağlı məsələni qabardıb. Belə ki, "Valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında" Qanunun 5-ci maddəsinə əsasən, müvafiq kateqoriyadan olan təhsilənlər üçün imtiyaz və güzəştlər nəzərdə tutulur. Qanunvericiliklə müəyyən edilmiş şərtlər çərçivəsində onlara davamiyyətdən asılı olmayaraq artırılmış təqaüd ödənilir, təhsillərini başa vurduqda isə birdəfəlik müavinət verilir: "Lakin qanunvericilikdə təhsil aldığı müddətdə 23 yaşına çatan, amma hələ məzun olmayan şəxslərin vəziyyətinin necə tənzimlənməsi məsələsi aydın deyil. Nəticədə tələbənin yaşı 23-ə çatdıqda sosial təminatlarının dayandırılması problemi meydana çıxır. Halbuki elə tələbələr var ki, bu yaş həddinə təhsilini başa vurmağa cəmi bir neçə ay, hətta bir gün qalmış çatırlar. Əgər bu təminatların məqsədi valideyn himayəsindən məhrum olmuş gənclərin təhsil almasına və müstəqil həyata başlamasına dəstək göstərməkdirsə, təhsil müddətində yaş həddinin tamamlanması həmin dəstəyin dayandırılması üçün nə dərəcədə əsaslı səbəbdir?"

ÇIXIŞ YOLU TAPMALIYIQ

Millət vəkili Ceyhun Məmmədov bu məsələsinin həllini vacib hesab edir: "Hazırda müzakirə olunmaq üçün Milli Məclisin gündəliyində belə bir məsələ yoxdur. Amma bu, olduqca ciddi və aktual məsələdir. Çünki bir neçə günə görə tələbələrımız belə bir çətinliklə üzləşirlər. Hesab edirəm ki, gələcəyə doğru bu məsələyə ciddi formada baxıb çıxış yolu tapmalıyıq. Çünki bu durum ailələrimiz, övladlarımız üçün problemlər yaradır. Bu problemin qarşısını almaq üçün bəzi addımların atılmasına ehtiyac var". Millət vəkili hesab edir ki, Elm və Təhsil Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi də bu məsələnin həllini diqqətdə saxlamalıdır.

Ceyhun Məmmədov
Foto: Rüşət Mikayılov/Global Photostock

Təhsilin davamlılığı və sosial ədalət prinsipləri əsas götürülməlidir

Azərbaycan Gənc Alim, Doktorant və Magistrlər Cəmiyyətinin sədri İlqar Orucov hesab edir ki, bu məsələdə qanunvericiliyin tətbiqində təhsilin davamlılığı və sosial ədalət prinsipləri əsas götürülməlidir: "Bu şəxslərlə bağlı qanunvericilikdə müəyyən edilən yaş həddi təhsil prosesinin ortasında tamamlandıqda, onların sosial təminatlarının davam etdirilməsi məsələsi aktuallaşır. Bəzi hallarda tələbənin təhsilini başa vürməsinə cəmi bir neçə ay, hətta bir neçə gün qalır, lakin həmin müddətdə onun 23 yaşı tamam olur. Nəticədə sosial təminatların, güzəştlərin və təhsili başa vurduqdan sonra nəzərdə tutulan birdəfəlik müavinətin taleyi ilə bağlı suallar meydana çıxır. Burada əsas problem yaş həddinin mövcudluğundan

daha çox, həmin həddin təhsil prosesi davam edərkən tamamlanmasının hüquqi nəticələrinin aydın və birmənalı tənzimlənməməsidir". Ekspertin fikrincə, bu istiqamətdə qanunvericiliyə müvafiq dəyişikliklərin edilməsi məqsədəuyğun olardı: "Hesab edirəm ki, təhsil müddətində 23 yaşı tamam olan şəxslər üçün keçid mexanizminin nəzərdə tutulması vacibdir. Belə bir mexanizm onların təhsillərini yarımçıq qoymaq riskini azalda və məzunluq mərhələsində sosial müdafiəni gücləndirə bilər. Qanunvericilikdə aydın mexanizmin yaradılması həm hüquqi müəyyənliyi təmin edər, həm də sosial ədalət və humanizm prinsiplərinin praktikada daha dolğun həyata keçirilməsinə xidmət edər".

İlqar Orucov

Əliməmməd Nuriyev

Qeyri-müəyyənlik tətbiq zamanı mübahisələrə səbəb olur

"Konstitusiya" Araşdırmalar Fondunun prezidenti, hüquqşünas Əliməmməd Nuriyevin fikrincə, qanunun müvafiq müddəaları birlikdə nəzərə alınmalıdır: "Qanunda 23 yaş həddi var. Təhsil müəssisələrində təminatları dayandırarkən bu müddəaya əsaslanırlar. Amma həmin qanunun 5-ci maddəsində təhsil müəssisəsini bitirənədək tam dövlət təminatı nəzərdə tutulur. Məsələni araşdırarkən hər iki müddəə nəzərə alınmalıdır. Qanundakı müddəalar arasında qeyri-müəyyənlik tətbiq zamanı mübahisələrə səbəb olur".

Ə.Nuriyevin fikrincə, artıq yaranmış ödəniş tələbi ilə təminat hüququnun davam etməsi məsələləri bir-birindən fərqləndirilməlidir: "23 yaşına çatmış tələbə məzun olubsa, müavinətin köçürülməsinin gecikməsi onun hüququnun itirilməsinə səbəb olmamalıdır".

Hüquqşünas hesab edir ki, "bütün sosial müavinətlər dayandırılır" ifadəsinin də dəqiqləşdirilməsinə ehtiyac var: "Şəxsin başqa əsasla aldığı sosial ödənişlər bu qanundakı yaş həddinə görə avtomatik dayandırılma bilməz. Təhsilini başa vurmağa az qalmış tələbənin dəstəkdən məhrum edilməsi onun məzun olmasını çətinləşdirə bilər. Ona görə sosial müdafiə tədbirinin nəticəsini qiymətləndirərkən bu hal mütləq nəzərə alınmalıdır".

Ə.Nuriyevin fikrincə, mövcud mübahisələrin aradan qaldırılması üçün qanunvericiliyə dəyişiklik edilməlidir: "Müvafiq hüququ 23 yaşına qədər əldə etmiş tələbənin həmin vaxt oxuduğu proqram üzrə təminatları normativ təhsil müddətinin sonunadək saxlanılmalıdır. Belə şəxslərin məzunluq müavinətlərini yaşlarından asılı olmayaraq alması ayrıca qeyd olunmalıdır. Dəyişiklik maliyyə öhdəlikləri baxımından da nəzərə

alınmalı, təhsil haqqının ödənilməsinə dair normalar və tətbiq qaydaları uyğunlaşdırılmalıdır".

UŞAQ SAÇININ QİYMƏTİ VAR, BƏS HÜQUQU?

Sosial şəbəkələrdə canlı yayımlarda azyaşlıların saçlarının kəsilməsi və satışa çıxarılması sürətlə yayılır. Ekspertlər bildirirlər ki, bir neçə dəqiqəlik maddi qazanc uşağın psixologiyasında və gələcəyində uzunmüddətli izlər buraxa bilər.

ZƏRİF SALMANLI
zarifsalmanli@kaspi.az

Son vaxtlar sosial şəbəkələrin Azərbaycan segmentində diqqət çəkən yeni tendensiya formalaşmışdır. Valideynlər azyaşlı qızlarının saçlarını canlı yayımlar zamanı kəsərək satışa təqdim edir. Bir neçə dəqiqə ərzində gəlir əldə etmək məqsədi daşıyan bu videolar sosial şəbəkələrdə sürətlə yayılmaqla, məsələ təkcə saç alqı-satqısı ilə məhdudlaşmışdır. Azyaşlıların bu cür kommersiya prosesinə cəlb edilməsi uşağın hüquqları, psixoloji sağlamlıq, şəxsi toxunulmazlıq və valideyn məsuliyyəti baxımından ciddi suallar yaradır. Bəs azyaşlıların saçlarının satışa qanunidir? Bu bazarda qiymətlər necə formalaşır və uşaqların bu prosesə cəlb olunması hansı risklər yaradır?

“ƏN AZI 45 SANTİMETR UZUNLUĞUNDA SAÇ QƏBUL EDİLİR”

Saç alıcısı Aynurə Məmmədovanın sözlərinə görə, hazırda bazarda alqı-satqı üçün ən azı 45 santimetr uzunluğunda saç qəbul edilir. Ən çox tələbat isə uşaq saçlarıdır: “Səbəb isə onların heç bir kimyəvi emala məruz qalmaması, yəni boya, keratin və digər prosedurlar görməməsidir. Qiymətlər saçın uzunluğu, çəkisi və keyfiyyətinə görə müəyyən edilir. Standart keyfiyyətli 45 santimetr uzunluğunda saçın 100 qramı təxminən 50 manata alınır. Məsələn, 50 santimetr uzunluğunda, 105 qram çəkisi olan saç üçün 80 manat, 60 santimetrlik 100 qram saç üçün isə 100 manat təklif edilir. Çox gür, ucları küt və yüksək keyfiyyətli 60 santimetrlik saçların qiyməti isə 250-300 manatdır. Daha uzun saçlar üçün isə alıcılar 100 qramına 120, 160, hətta 170 manata qədər ödəniş etməyə hazır olduqlarını bildirirlər. Toplanan təbii saçlar sonradan qaynaq saç və parik hazırlanması üçün istifadə olunur. Lakin hazır məhsulun satış qiyməti artıq xammal alan şəxslər tərəfindən müəyyən edilmir”. Onun sözlərinə görə, bu məbləğ saç toxuyan ustanın əməyindən, istifadə olunan materiallardan və hazırlanma prosesindən asılı olaraq formalaşır.

QANUNVERİCİLİK NƏ DEYİR?

Hüquqşünas Vüsal Cəfərovun sözlərinə görə, Azərbaycan qanunvericiliyində insan saçının alqı-satqısını qadağan edən və ya xüsusi icazə rejiminə bağlayan ayrıca norma mövcud deyil. Yetkin şəxsin öz saçını könüllü şəkildə kəsərək satması hüquqazidd hesab olunmur: “Lakin söhbət azyaşlılardan gəldikdə məsələyə yalnız alqı-satqı münasibəti kimi yanaşmaq mümkün deyil. Bu halda uşağın bədən toxunulmazlığı, şəxsi həyatı, ləyaqəti, fikrinin nəzərə alınması və görünüşünün kommersiya məqsədilə yayılması kimi hüquqi məsələlər ön plana çıxır. Valideyn uşağın qanuni nümayəndəsi olsa da, bu, ona uşağın bədənini və şəxsi həyatı üzərində qeyri-məhdud qərarvermə hüququ vermir. Ailə Məcəlləsinə əsasən, valideynlik hüquqları uşağın mənafeyinə zidd həyata keçirilə bilməz”.

Vüsal Cəfərov

V.Cəfərov bildirdi ki, bu baxımdan, uşağın saçının satılması yalnız müəyyən şərtlər daxilində hüquqa uyğun qiymətləndirilə bilər. Saçın kəsilməsi uşağın sağlamlığına zərər verməməli, o, məcbur edilməməli, yaşına və inkişaf səviyyəsinə uyğun olaraq fikri öyrənilməli, etirazı nəzərə alınmalıdır: “Eyni zamanda, proses

uşağın alçaldılması və ya ictimai nümayiş obyektinə çevrilməsi ilə müşayiət olunmamalı, əldə edilən gəlir də onun maraqlarına xidmət etməlidir. Əgər uşaq, xüsusilə baş verənləri dərk edə biləcək yaşdadırsa, açıq şəkildə etiraz etməsinə baxmayaraq, saçı zorla kəsilir və bu proses sosial şəbəkələrdə canlı yayımlanırsa, bu, artıq uşağın ləyaqəti, şəxsi həyatı və psixoloji toxunulmazlığı baxımından ciddi hüquqi problem yaradır”.

Bahar Bəylərova-Ələkbərova

“UŞAĞIN PSIXOLOJİ SAĞLAMLIĞI ÜÇÜN CİDDİ RİSKLƏR YARADA BİLƏR”

Psixologiya üzrə fəlsəfə doktoru Bahar Bəylərova-Ələkbərovanın sözlərinə görə, sosial şəbəkələrdə azyaşlı qızların saçlarının canlı yayımlarda kəsilərək satılması ilk baxışdan gəlir mənbəyi kimi görünə bilər, bu, uşağın psixoloji sağlamlığı üçün ciddi risklər yarada bilər: “Travmatik hadisələr təkcə yaddaşda deyil, bədənində də iz buraxır. Uşaq yaşananları sözlə ifadə edə bilməyə, kameranın qarşısında olmağın gərginliyi, qayçıının səsi, yad insanların baxışları və etiraz edə bilməməyinin yaratdığı çarəsizlik hissi onun psixikasında dərin iz qoyur. Travmanın əsas səbəbi saçın kəsilməsi deyil, uşağın öz bədənini üzərində nəzarəti itirdiyini hiss etməsidir. Canlı yayım zamanı uşaq həm etiraz edə bilmir, həm də minlərlə izləyicinin qarşısında olduğu üçün bu hiss utanc və sosial ifşa ilə daha da ağırlaşır. Belə vəziyyətlərdə yaranan bədən reaksiyaları sonradan özgüvənsizlik və özünəqapanma kimi davranışlara çevrilə bilər. Bu cür təcrübələr uşağın gələcək şəxsiyyətinin formalaşmasına da təsir edir. Üstəlik, internetdə yayılan videolar uzun illər silinmədiyi üçün gələcəkdə həmin görüntülərlə yenidən qarşılaşması onda ikinci dəfə psixoloji gərginlik yarada bilər. Saç yenidən uzansa da, uşağın öz bədənini və valideyninə olan etibarını bərpa etmək bəzən daha uzun zaman tələb edir”.

YAYILAN BƏZİ GÖRÜNTÜLƏR CİDDİ SUALLAR YARADIR

“Ümidli Gələcək” Gənclər İctimai Birliyinin sədri Kəmalə Aşumova isə düşünür ki, əgər saçın kəsilməsi uşağın ləyaqətini alçaltmır, kommersiya istismarına səbəb olmur və ona psixoloji zərər vurmursa, bu, qanun pozuntusu hesab edilmir: “Bununla belə, sosial şəbəkələrdə yayılan bəzi görüntülər bu meyarların pozulma biləcəyi ilə bağlı ciddi suallar yaradır. Ən böyük narahatlıq doğuran məqamlardan biri azyaşlıların canlı yayımlarda saçlarının kəsilməsi və onların emosiyalarının izləyici toplamaq və gəlir əldə etmək məqsədilə nümayiş etdirilməsidir. Valideyn uşağın qanuni nümayəndəsi olsa da, bu, onun şəxsi həyatını və görüntüsünü qeyri-məhdud şəkildə ictimailəşdirmək hüququ vermir”. K.Aşumovanın sözlərinə görə, valideyn tərəfindən qəbul edilən hər bir qərar ilk növbədə uşağın fiziki, psixoloji və sosial rifahına xidmət etməlidir.

MÜBAHİSƏLƏR SƏNGİMİR

Keyn sanki kuboksuz keçirdiyi illərin əvəzini çıxır. O, 33 yaşında karyerasının mütləq zirvəsinə yüksəlib: “Bavariya”nın heyətində 51 oyunda 61 qol, dünya çempionatında isə altı qol və bir məhsuldar ötürmə.

OYUNU DƏYİŞƏN ADAM

O, müasir futbolun ən yaxşı bitiricilərindəndir. Lakin cərimə meydançası xətlərini özünə hüddud kimi müəyyənləşdirən klassik mərkəz hücumçusu deyil. Geri çəkilərək komanda yoldaşlarına boş mövqelər açır, bəzən mərkəz yarımmüdafiəçisi kimi oynayır, ehtiyac yarandıqda müdafiəyə kömək edir, hətta qapıda dayanmağı da bacarır. Oyunu dəyişən adamdan - “Qızıl top”un yeni sahibi Harri Keyndən danışacağıq.

“BİR QƏDƏR KÖK”

“Qızıl top” mükafatının tarixi onu əldə etmək üçün çətinlikləri aşan futbolçuların hekayələri ilə doludur. Lakin əksər hallarda bu hekayələrin qəhrəmanları hələ karyeralarının ilk illərindən xüsusi istedadları ilə seçiliblər. Son səsvermədə 2-ci olan Kilian Mbappe 19 yaş olarkən 200 milyon avro dəyərə sahib idi. Hazırda dünyanın 3-cüsü hesab edilən Lamin Yamal 19 yaşda artıq həm dünya, həm də Avropa çempionudur. 19 yaşlı Keyn isə heç “Norviç”in heyətinə düşə bilmirdi. Daha əvvəl Harri “Arsenal”ın akademiyasından da xaric edilmişdi. Buna səbəb onun “bir qədər kök” olması və “kifayət qədər atletik görünməməsi” idi. Bunlar həmin vaxt klubun gənclər komandalarına rəhbərlik edən Liam Bredinin işlətdiyi ifadələrdir.

KEYNİ TÜRKİYƏ İLƏ NƏ BAĞLAYIR?

Keyn “Leyton”, “Norviç” və “Lester” klublarında ehtiyat oyunçular skamyasında oturduğu dövrlərdə amerikan futbolu əfsanəsi Tom Bredinin avtobiografiyası ilə tanış olur. Harri 2011-ci ildə onunla bağlı sənədli filmləri izlədikdən sonra Brediyə heyran olmuşdu. Tom Keynin əsas kumirinə çevrilmişdi. Keynin Bredinin hekayəsini özünə nümunə götürməsinin səbəbi onların karyeralarının başlanğıcında oxşarlıq görməsi idi. Tom NFL draftında yalnız altıncı raundda, 199-cu nömrə altında seçilmişdi. Keyn də onun kimi özünü daha yaxşı etmək üçün dayanmadan çalışmağı özünə yeganə yol müəyyənləşdirir.

Harriyə inanan insanlardan biri İngiltərənin 20 yaşadək futbolçulardan

ibarət yığmasının məşqçisi Piter Teylor idi. O, Keyni gənclər arasında dünya çempionatına dəvət etmişdi. Lakin həтта Teylor da təxmin etmirdi ki, Harri turnirdən sonra qafildən “Tottenham”in əsas heyətinə düşəcək və orada böyük sıçrayış edəcək.

PREMYER LİQANIN ƏN TƏHLÜKƏLİ HÜCUMÇULARINDAN BİRİ

2014-ci ildən sonra Keyn uzun illər “Tottenham”də yüksək səviyyədə çıxış etdi. Premyer Liqanın ən təhlükəli hücumçularından biri İngiltərə yığmasının da əsas qol silahı idi. Lakin London təmsilçisinin titl əldə etməkdə çətinlik çəkməsi Keynin karyerasına kölgə salırdı. Nəhayət, 2023-cü ilin yayında forvard “Tottenham”i “Bavariya”ya dəyişdi. Bununla onun karyerasında yeni dövr başladı. Ardıcıl əldə edilən kuboklar və yekunda futbol aləmində fərdi performansla görə verilən ən yüksək mükafat – “Qızıl top”.

MESSİDƏN SONRA

Keyn sanki kuboksuz keçirdiyi illərin əvəzini çıxır. O, 33 yaşında karyerasının mütləq zirvəsinə yüksəlib: “Bavariya”nın heyətində 51 oyunda 61 qol, dünya çempionatında isə altı qol və bir məhsuldar ötürmə. Bu, tarixi miqyasda bir mövsümdür – XXI əsrdə klub səviyyəsində bir mövsümdə ondan daha çox qol vuran yeganə futbolçu Lionel Messidir.

Təbii ki, yalnız vurulan qollar üzərindən qiymətləndirmə Keynin oyununa lazımı qiyməti vermək üçün yetərli deyil. O, xətlər arasında oynayır, qapıya arxası dönük vəziyyətdə top qəbul edir, yarı-müdafiə ilə hücumu əlaqə-ləndirir, müxtəlif çətinlik dərəcələrində ötürmələr verə bilir. Eyni zamanda, təzyiq altında topu saxlamağı bacarır. Bunları edərək onun Mbappenin partlayıcı sürəti və ya Yamalın çevik, elastik ayaqları yoxdur. Uğurun sirri futbol intellekti və hərəkətlərin sadəliyidir. Keyn uzun illərdir ki, rəqibin gücündən və oyunun çətinliyindən asılı olmayaraq, sabit çıxış edir.

MBAPPE VƏ YAMALI NƏDƏ ÜSTƏLƏDİ?

“Qızıl top”un əsas üç namizədindən biri olan Yamal zədələr və özünəvurğunluq səbəbindən uğursuz və yarımcıq mövsüm keçirdi. Əlbəttə, burada “uğursuz” sözünü işlədərkən mütləq əvvəlinə “potensialının maksimumu ilə müqayisədə” ifadəsini də əlavə etmək lazımdır. İlk “üçlük”də yer alması onun istedadına və texnikasına verilən qiymətdir.

Mbappe Keynin əsas rəqibi idi. “Real Madrid”in ümumi qeyri-sabitliyi fonunda 44 oyunda 42

qol və 7 məhsuldar ötürmə, dünya çempionatında 10 qol və 4 məhsuldar ötürmə ilə ifadə olunan möhtəşəm performans onu çox iddialı edirdi. Lakin oyun stillərinə nəzər yetirdikdə burada Keyni üstün edən vacib məqam ortaya çıxır. Mbappe həmişə hücumların yeganə sonlandırıcısı roluna can atır. Keyn isə onunla müqayisədə daha fədakardır. Məqalənin əvvəlində “oyunu dəyişən adam” ifadəsini işlədəndə məhz bunu nəzərdə tuturduq.